

STICHTING KRITISCH FAUNABEHEER

Jaargang 17 Nummer 1 April 1992

Argus

DE STEM VAN
SPRAKELOZE WILDE DIEREN

Colofon

ISSN 0166-5073 Argus is het kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer, Amsteldijk-Noord 135, 1183 TJ Amstelveen, Telefoon (020) 6 41 07 98. Argus wordt toegestuurd aan donateurs die minstens f25,- per jaar betalen via Postbanknummer 352 21 88 te Boxtel. Indien u de Stichting Kritisch Faunabeheer testamentair wenst te gedenken, wordt u verzocht contact op te nemen met de penningmeester.

Redactie Roelof de Beer, Ben de Bruin,
Pauline de Jong, Wim Voortman

Redactieadres Ben de Bruin, Teijlinglerlaan 33,
2171 CC Sassenheim, Telefoon (02522) 1 46 58

Fotoredactie Pieter Eibers, Fons Bergersstraat 8
5913 SJ Venlo, Telefoon (077) 51 80 37

Vormgeving Rob Busser (Vorm en Beeld)

Druk Thieme, Zutphen

Donateursadministratie Postbus 150, 6870 AD Renkum

Doelstelling De Stichting Kritisch Faunabeheer is een landelijke organisatie. Haar doel is een ethisch en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer. De Stichting Kritisch Faunabeheer tracht haar doel te bereiken door het bepleiten van verbetering in de wetgeving, het propageren van milieuvriendelijke beheermaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het kenbaar maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties en publiek.

Bestuur I. v.d. Abeele, R. Boeve-Bant, J.B. de Bruin,
M.A. Brunt, W.L. Jansen, A.P. de Jong, C.A.W.M. Ligtoet,
H. Niesen, J.W.G. Pfeiffer, H. Pluijmakers, J. Poeder,
P. Rigterink, G. v.d. Sande, R. Stockmann, J. Webbink.

Secretariaat SKF Mw. A. P. de Jong, Amsteldijk-Noord 135
1183 TJ Amstelveen, Telefoon (020) 6 41 07 98

Penningmeester G. v.d. Sande, Postbus 820,
5280 AV Boxtel, Telefoon (04113) 27 16

Regiogroep Limburg Postbus 27, 6114 ZG Susteren,
Telefoon (04499) 28 48

Knipselkrant Zes keer per jaar verschijnt de SKF-knipselkrant, een bloemlezing van de in de Nederlandse pers verschenen artikelen over jacht en faunabeheer. U kunt zich abonneren door overmaking van f 15,- per jaar op Postbanknummer 011 60 72 t.n.v. donateurs-administratie SKF te Renkum, onder vermelding van 'Knipselkrant'. Voor de krant bestemde knipsels kunnen worden gestuurd naar: SKF-knipselarchief, Bergsepad 6, 1244 PS Ankeveen.

Foto omslag: Actievoerders SKF-Limburg in het Meinweggebied. (foto: Peter Wijnands)

Inhoud

3 H. Niesen: Muskusratten Een dier op een 'verkeerde' plek, met een verkeerde naam, verkeerd beoordeeld en dus verkeerd benaderd. De hoogste tijd dat er een en ander verkeert.

4 H. Niesen: Natuurliefebbers, let op uw zaak De georganiseerde natuurbescherming moet haar kansen benutten voordat de Nota Jacht en Wildbeheer de Tweede Kamer is gepasseerd.

4 Van het front Zwijnen Meinweggebied nagenoeg uitgeroeid. Op de bres voor de smienten.

8 A.P. de Jong: Principes, pret en pegulanten De KNVJ geeft graag een wetenschappelijk en ideel kleurtje aan het vermakelijk doodschieten van wilde fauna en presenteert de jager als een zijn revier grondig kennende 'beheerder'. Strookt dit met het verschijnsel jachtreizen: in den vreemde schieten op vaak bedreigde diersoorten?

12 H. Stockmann: Jachtwet: spelregels voor de jachtsport III In de reeks over de Jachtwet ditmaal de jacht- en hulpmiddelen, de daarvoor geldende regels en de praktijk van het gebruik.

16 Uit het hart Christendom en dierenrechten.

18 Aankondiging SKF-nota 'Jacht op grondeigendommen van gemeenten, en op gronden die in beheer zijn bij een beheerslichaam.

19 w. Voortman: Beschermingsbepalingen in Nederland II Recente ontwikkelingen en de problematiek rond soorten en ondersoorten.

21 Kort nieuws De bescherming van Waddenzee en Noordzee

22 R. de Beer: Indringers, gasten of huisgenoten? Problemen en criteria bij de benadering van exoten.

23 Oproep Red de beren van de Aspe!

24 Boekbespreking

NAAR EEN MOREEL EN
WETENSCHAPPELIJK FAUNABEHEER

Muskusratten

Harm Niesen

Iedere winter is het weer raak. Dan verschijnen er alarmerende berichten in de media over de 'oorlog' tegen de 'oprukkende' muskusratten. Het taalgebruik is daarbij opzettelijk suggestief en agressief. Flinke mannen moeten de gewone burger beschermen tegen het vreselijke lot dat hem als polderbewoner boven het hoofd hangt. Krachtige figuren, maar met gevoel voor romantiek, trekken er in weer en wind op uit om het immer aanzwellend leger van muskusratten een halt toe te roepen. Geen middel mag ongebruikt worden gelaten: vallen en klemmen die voor andere diersoorten te wreed worden gevonden, zijn voor de muskusrat heel gewoon. Alles is er op gericht te voorkomen dat de mensen de muskusrat als een gewoon dier zullen gaan zien. Maar dat is ze natuurlijk wel.

Zonder iets ten nadele van ratten te willen zeggen: de muskusrat is in de verste verte geen familie van de gewone rattesoorten. De naam 'dwergbever', die Maarten 't Hart in het allereerste nummer van Argus aan het dier gaf, geeft veel beter weer waar het hier om gaat en heeft voor het grote publiek niet zo'n vervelende klank. Want de muskusrat verdient een beter lot. Als exoot wordt het dier met wantrouwen bekeken, maar het moet gezegd worden, in de natuur is van zijn aanwezigheid nog niets nadeligs te melden. Het is een mooi en leuk beest en van 'ecologische hinder' is geen sprake.

Dat laatste kan niet gezegd worden van de activiteiten van de vangers. Behalve dat zij verstoringen en vernielingen in de begroeiing aanrichten bij het plaatsen van vallen en klemmen, worden vele niet bejaagde - meestal beschermde - diersoorten het slachtoffer. Hoeveel precies, daar wordt uiterst geheimzinnig over gedaan, maar zeker is dat in sommige gebieden waar de muskusrat nog bijna niet voorkomt, andere diersoorten het merendeel van de vangsten uitmaken.

Het is eigenlijk onbegrijpelijk dat zovelen van mening zijn, dat het dier bestreden moet worden. De dijken zouden ondermijnd worden? Het lijkt zeer onwaarschijnlijk, dat een zo goede graver holensstelsels maakt die aan de lopende band instorten. Daar zou het beest zelf als eerste de dupe van worden. Concrete meldingen hebben dan ook altijd slechts betrekking op zeer beperkte afkalvingen of instortingen van slecht onderhouden oevers, wat op zich meestal een verrijking van de natuurwaarde van de oever zal inhouden. De 'schade' bestaat verder vooral uit koeien en trekkers die gedeeltelijk in de hollen wegzakken. Al deze voorvallen mogen vervelend zijn, ze rechtvaardigen in geen enkel opzicht de hetze die tegen de muskusrat gevoerd wordt. Dat belangrijke dijklichamen of waterwegen gevaar zouden lopen is natuurlijk onzin. Die zijn voorzien van beschoeiingen en/of basaltbekleding, die het voor muskusratten onaantrekkelijk en zelfs onmogelijk maken daarop hun graaflust bot te vieren. Het is pure volksverlakkerij van de muskusrattenbestrijders te doen alsof er een reëel gevaar voor overstroming bestaat.

Maar zelfs als dat gevaar wel bestond, wat denken de muskusrattenbestrijders er eigenlijk tegen te kunnen doen? Denken, ja, heel veel, maar kennis van de eenvoudigste

Muskusrat, dwergbever, zondebok: een succes-introductie, die zich niet even laat wegtreiteren, (foto: Mike Weston)

principes van de populatie-dynamica ontbreekt bij deze lieden. Een opleiding voor dit 'vak' is niet nodig. Het is grappig om te vernemen, hoe de resultaten van hun werk altijd in hun voordeel worden uitgelegd. Als er weinig muskusratten gevangen worden, zijn er méér rattenvangers nodig, omdat die het werk niet aankunnen en een goede verdedigingslinie tegen de oprukkende dieren moeten onderhouden. Als er veel muskusratten worden gevangen, betekent dat óók dat ze het werk niet aankunnen, doordat de dieren zich sterk hebben vermenigvuldigd, en moeten er dus nodig vangers bijkomen. Zo'n driehonderd professionele vangers in het hele land, met bijbehorende apparatuur en onkosten, vormen jaarlijks een post van vele miljoenen, zeker tientallen malen méér dan de maximale door de dieren veroorzaakte schade.

Als er nu nog van enig positief effect sprake zou zijn, was er misschien nog iets voor te zeggen. In 1914 werden er in de Verenigde Staten al 10 miljoen muskusratten - per jaar! - gevangen, zonder dat er enig effect op de stand te bespeuren viel. Dat is nog heel wat anders dan de paar honderd-duizend in ons land. Jaren geleden al sprak S. Broekhuizen van het - toen nog - RIN van 'dweilen met de kraan open'. Ook in sommige waterstaatskringen twijfelt men wel degelijk aan het nut van de bestrijding, maar het is taboe om dat al te openlijk te doen. - Overigens hoeft men ook geen enkel resultaat te verwachten van bestrijding van de muskusrat door 'natuurlijke vijanden' als vos, bunzing, of hermelijn.

Hoe komt het toch dat de bevindingen van wetenschappelijk onderzoek zo moeilijk doordringen, laat staan geaccepteerd worden, door de mensen die er in de praktijk het meeste van zouden moeten leren? Het is de hoogste tijd de belachelijke argumentatie van de muskusrattenbestrijders door te prikken. De enigen die van hun werk profiteren, zijn zichzelf. Alleen daarom al zullen zij nooit proberen de muskusrat echt uit te roeien. Ze zouden op slag overbodig zijn geworden. Dit voor de hand liggende economische principe is hunzelf nog niet eens kwalijk te nemen. Provincies en andere beleidsbepalende instanties, die het geld ter beschikking moeten stellen, zouden echter beter moeten nadenken. Er dient zo snel mogelijk een einde te komen aan de idiote hetze tegen de muskusrat.

Natuurlijkheids, let op uw zaak

Harm Niesen

In de vorige Argus heb ik al stilgestaan bij de Nota Jacht en Wildbeheer van staatssecretaris Gabor. Inmiddels heb ik de gelegenheid gehad de nota zorgvuldig te bestuderen en van commentaar te voorzien. Daarbij mag het echter niet blijven! De jagerswereld is door de nota in rep en roer gebracht en overlaadt de staatssecretaris met protestbrieven, omdat ze vinden dat de nota halfslachtig anti-jacht is en zij niet de erkenning krijgen die ze zouden verdienen. Zelfs de uiterst magere beperking van de jacht zoals die in de nota wordt voorgesteld, is in staat de jagers tot in het diepst van hun ziel te kwetsen. Wat zou er gebeuren als er eindelijk eens echt fundamenteel in hun onoirbare hobby werd ingegrepen? Wij mogen het gekrakeel in ieder geval niet onderschatten. Nog steeds bezetten jagers bijna alle strategisch belangrijke posities als het om de vaststelling van het beleid gaat. Ook uit deze nota blijkt hoe onevenredig zwaar hun mening weegt in vergelijking tot die van de vele malen grotere aantallen normale natuurliefhebbers. Uit onverdachte bron hebben wij zelfs vernomen, dat de nota door een jagende ambtenaar is geschreven! Geen enkel middel zullen zij schuwen, als het er om gaat de jacht tegen zelfs maar de kleinste aantasting te beschermen. Daartegenover is de reactie op de nota uit de natuurbeschermingshoek tot nog toe opmerkelijk lauw. Zeker, in de eerste reacties zijn ook Natuurmonumenten en Vogelbescherming van mening, dat de staatssecretaris wel erg veel begrip heeft voor de belangen van de jagers, maar om nu te zeggen dat ze op hun achterste benen staan.... Daar moeten we iets aan zien te veranderen.

Al te lang zijn natuurliefhebbers beschouwd als een groepje wereldvreemde, politiek oninteressante geitewolven-sokkendragers. Dat imago is de laatste jaren drastisch veranderd: het is nu bijna abnormaal als iemand geen belangstelling voor natuur en milieu heeft. Niet alleen is het aantal natuurliefhebbers enorm gestegen, de economische betekenis van deze sector heeft een nog spectaculairder groei doorgemaakt. Natuur en milieu zijn handel geworden. Daar zitten nadelen aan, maar ook enkele voordelen. De politiek is wel gedwongen de argumenten van natuurliefhebbers serieus te nemen, en jagers kunnen onmogelijk staande houden dat hun belangen tegen die van de natuurliefhebbers opwegen. Daar moeten we gebruik van maken.

Het Congres Verantwoord Faunabeheer van 4 april 1992 is niet het eind, maar een begin. De politiek moet er ondubbelzinnig van doordrongen worden, dat de samenleving jacht in welke vorm dan ook uitgeoefend door hobbyisten, niet langer wenst te accepteren. Dat moeten de leden en besturen van alle natuurbeschermingsorganisaties nu maar eens luid en duidelijk laten horen. Tot de Nota Jacht en Wildbeheer in de Tweede Kamer is behandeld hebben zij de kans. Daarna zal het beleid weer voor tientallen jaren nauwelijks te beïnvloeden zijn.

Populatie Meinweggebied nagenoeg uitgeroeid

Dovemansoren en dode zwijnen Har Pluymakers

Het nationaal park i.o. De Meinweg, in midden-Limburg, herbergt de enige van nature in Nederland voorkomende populatie wilde zwijnen. In Argus 1991(3) maakte ik melding van de slachting die jagers daarin hadden aangericht. Al in augustus van het afgelopen jaar meldde SKF aan staatssecretaris Gabor, dat de Wildbeheereenheid Roerstreek meer zwijnen had geschoten dan de populatie aankon. Heeft ons alarm geholpen?

Volgens het Ministerie van LNV leefde in het Nederlands-Duitse natuurgebied in 1990 een voorjaarspopulatie van 220 tot 250 wilde zwijnen, en komt die populatiegrootte overeen met de draagkracht van het totale gebied. In het jachtseizoen 1990/91 werden in De Meinweg op Nederlands grondgebied 174 zwijnen geschoten. In de periode van 1-8-1990 tot 1-8-1991 hebben de Duitse jagers in het direct aangrenzende Duitse Meinweggebied 161 zwijnen gedood. De gegevens over de jongste jachtperiode hebben de Duitse instanties nog niet bekend gemaakt.

De alarmkreten van de Limburgse SKF aan het adres van het ministerie ten spijt, veranderde er niets ten aanzien van het afschieten van de zwijnen. Integendeel, de staatssecretaris antwoordde op kamervragen van het D66-kamerlid Eisma, dat 'de jagers verantwoord gejaagd hebben'. Ook in het jachtseizoen 1991/1992 kregen de jagers meer schietvergunningen dan er zwijnen leefden, in totaal 115. Ondanks verwoede pogingen lukte het de jagers van de Wildbeheereenheid Roerstreek niet om in de periode van 1 februari 1991 tot en met januari 1992 meer dan 63 dieren te schieten.

In december j.1. stuurde SKF wederom een brandbrief aan de staatssecretaris met het verzoek alle vergunningen met onmiddellijke ingang in te trekken. SKF Limburg had namelijk geconstateerd, dat er vrijwel geen zwijnen meer in het Nederlands-Duitse natuurgebied voorkomen. In zijn inmiddels door ons ontvangen antwoord zegt dhr. Gabor o.m. dat hij ook berichten (*uit welke bron? -HP*) heeft ontvangen die de zwijnenstand gunstiger afschilderen dan SKF-Limburg doet. Wanneer uit tellingen (*door wie? -HP*) in 1992 blijkt, dat de zwijnenstand sterk is verminderd, zal hij bij het verlenen van vergunningen daarmee rekening houden. - Dit standpunt van de staatssecretaris laat zoveel mogelijkheden en interpretaties open, dat wij er niet geruster op geworden zijn.

Biologen schatten het aantal zwijnen nu nog op enkele tientallen. Dit betreft dan het totale 7000 ha grote Nederlands-Duitse leefgebied van de dieren. Dat er vrijwel geen zwijnen meer zijn, wordt ook bewezen door het feit dat de jagers niet meer dan 34% biggen hebben geschoten in het afgelopen jachtseizoen. Zij beweren voornamelijk biggen te schieten om zodoende een goede leeftijdsopbouw te realiseren. 66% bestaat dus uit oudere dieren, want er zijn gewoon geen biggen.

Reeds in 1987 constateerde het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN) dat de jacht op zwijnen in het Meinweggebied geen middel maar doel was. De jagers voerden massaal bij en schoten te veel oudere dieren, waardoor er sprake

Nieuwe betekenis van 'plasje plegen': urine sprenkelen tot redding van de zwijnen. (foto: Pieter Eibers)

was van een onnatuurlijke leeftijdsopbouw. Zo berekende het RIN dat in het Nederlands-Duitse natuurgebied een voorjaarspopulatie van ongeveer 200 dieren als geheel beheerd zou moeten worden. Tot op heden is er geen noemenswaardig overleg tussen de betrokken Nederlandse en Duitse instanties tot stand gekomen.

Hoe heeft het zover kunnen komen ?

In de jaren vóór 1989 werden in het Nederlandse zowel als in het Duitse deel van het Meinweggebied gemiddeld 50 zwijnen geschoten.

In 1990 is het aantal geschoten dieren aan beide zijden sterk toegenomen. De oorzaak van deze stijging is niet gelegen in het feit dat er meer dieren waren, doch dat de populatie zich concentreerde in een kleiner gebied. Vanaf 1989 zijn de zomers erg droog geweest, waardoor de dieren noodgedwongen het natte deel van de Meinweg hebben opgezocht. Dit natte gedeelte bevindt zich op de grens tussen Nederlands en Duits gebied. Vooral het Duitse deel (2/3 van het totale leefgebied) is erg droog en vrij voedselarm in tegenstelling tot het Nederlandse stuk. Zwijnen kunnen niet leven zonder water. Het nemen van modderbaden is voor hen van levensbelang om zich te kunnen bevrijden van parasieten.

Waar de jagers van de Wildbeheereenheid Roerstreek op 23 plaatsen massaal bijvoeren, vinden de zwijnen een bij uitstek geschikt leefgebied in barre tijden. Ook in 1991 verdween op veel plaatsen het open water en waren de zwijnen met name aangewezen op de vennen op Nederlands gebied. De ecologische onkunde van de jagers leidde ertoe, dat er weer intensief op de dieren werd geschoten. Het leek allemaal niet op te kunnen ... totdat het faliekant misliep!

Natuurlijk is het de wildbeheereenheid te verwijten dat ze wanbeheer heeft gevoerd. In natuurbeschermend Limburg is bekend dat de activiteiten van de jagers in De Meinweg zich beperken tot het bouwen van schiethutten (hoogzitten), het verspreiden van bergen voer en het vervolgens overhalen van de trekker.

Het verantwoordelijke Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij heeft echter meer steken laten vallen. Het

heeft de noodsignalen niet serieus genomen, ja, volkomen in de wind geslagen. Het heeft op aanwijzing van onkundige jagers teveel vergunningen gegeven voor het doodschieten van de dieren.

En Staatsbosbeheer, de hoofdbeheerder van De Meinweg? - SBB is ziende blind en horende doof gebleven. De jagers van WBE Roerstreek houden zich al jaren niet aan de regels van het contract en de wet. De adviezen van het RIN zijn volkomen door de jagers genegeerd. Voor Staatsbosbeheer zijn er meer dan voldoende aanleidingen geweest om het contract met de jagers open te breken. Men heeft dit verzuimd, en er zelfs onlangs nog in toegestemd dat de jagers de 23 hoogzitten in het gebied handhaven. Onbegrijpelijk, als men bedenkt dat het RIN reeds in 1987 adviseerde het aantal hoogzitten en voerplaatsen af te bouwen van 21 (!) tot maximaal 3. De jagers wordt geen strobreed in de weg gelegd.

Aangezien het ministerie en SBB de signalen van Kritisch Faunabeheer over het uitroeien van de zwijnen bewust negeerden, is SKF Limburg zelf tot actie overgegaan. Tijdens de periode van volle maan worden vanaf hoogzitten de zwijnen op de voerplaatsen geschoten. Donateurs van Kritisch Faunabeheer hebben gedurende deze periode in december en januari de voerplaatsen besprenkeld met menselijke urine, waardoor de zwijnen de voerplaatsen meden. Met deze beschermingsactie is getracht de zwijnen voor uitroeiing te behoeden.

Onlangs heeft het Ministerie aangekondigd dat er een vervolgonderzoek komt op het RIN onderzoek van 1987. Niet dat men ongerust is over het voortbestaan van de zwijnen in De Meinweg, maar omdat de jagers het niet eens zijn met de aanbevelingen van het RIN. De jagers willen namelijk de 23 hoogzitten en voerplaatsen behouden. Minder hoogzitten en voerplaatsen betekent minder mogelijkheden voor de jagers om op zwijnen te jagen. De vier jagersclubs verenigd in de WBE Roerstreek willen, ondanks de grote maatschappelijke druk, geen concessies in het belang van de natuurdoelstellingen van het nationaal park doen. Voor hen telt alleen de jacht - met alle gevolgen van dien.

SKF wint AROB-procedure

Op de bres voor de smienten

Ben de Bruin

De jagers op Terschelling kregen van LNV vergunning per dag twee uur extra op smienten te jagen, en dat op zeer aanvechtbare gronden, SKF vocht met succes deze overheidsbeslissing aan, o.a. om de steeds verder sluipende uitholling van onze toch al niet zo riante Jachtwet een halt toe te roepen.

Inleiding

De Stichting Kritisch Faunabeheer ziet dat het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij steeds vaker en zonder onomstotelijk aangetoonde noodzaak van de bepalingen in de Jachtwet afwijkt en op grond van art. 53¹⁾ van diezelfde wet aan jagers verruimde mogelijkheden tot bejaging van zekere diersoorten biedt. Zou de wet naar geest en letter worden nageleefd, dan werden eerst alle bestaande middelen tot beperking van schade beproefd en uitgeput, voordat, als laatste redmiddel, bejaging of uitbreiding van bejaging wordt toegestaan. Het is aan gerechte twijfel onderhevig, of de recente uitbreiding van de jacht op b.v. reeën, hazen, eenden en hertekalveren aan alle wettelijke criteria voldoet, m.a.w. of niet te soepele maatstaven zijn gehanteerd.

In 1990 is de verlening van artikel-53-vergunningen ook nog eens van de centrale Directie NMF overgegaan in handen van de provinciale directies, wat voor de consistentie en controleerbaarheid van het beleid niet bepaald bevorderlijk is. Laatstgenoemde omstandigheid wordt nog versterkt door het ontbreken van een publicatieplicht t.a.v. het verlenen van deze vergunningen.

Extra schieten op Terschellinger smienten

Naar ons oordeel verleende LNV (in de persoon van de Directeur Landbouw, Natuur en Openlucht recreatie in de Provincie Friesland) op uiterst wankele, dus aan te vechten gronden aan de lokale jagersclub 'Wildbeheereenheid Terschelling' vergunning 'om voor het doden van smienten gebruik te maken van geweer' op de agrarische terreinen binnen de Terschellinger Polder, vanaf 1 uur vóór zonsopgang (half uur extra) tot twee uur na zonsondergang (anderhalf uur extra), met onmiddellijke ingang vanaf 7 november 1991 t.e.m. 31 januari 1992. Deze vergunning verlengde aldus de normale wettelijke jachtdag met twee uur, en stond bovendien jacht toe bij volslagen duisternis. Naast de belangrijke principiële kanten die deze zaak had, zagen wij ook de niet te verwaarlozen precedentwerking die te verwachten zou zijn van een gewonnen geding tegen deze, symptomatisch te noemen, vergunningverlening. De door SKF hierom tegen het ministerie aangespannen AROB-procedure²⁾ diende voor de Raad van State op 10 januari j.1.

*Pleiter namens SKF, mw. Mr. drs. J. Goudswaard.
(foto: Ben de Bruin)*

Argumenten tegen: agrarisch

De advocaat optredend namens SKF, Mr. drs. J. Goudswaard, bestreed in haar pleitrede de rechtmatigheid van de verleende vergunning met verscheidene argumenten:

- In de gewraakte vergunning wordt weliswaar naar artikel 53 verwezen, maar welke schade nu eigenlijk bestreden of voorkomen moet worden, blijft onduidelijk.
- Reeds in een artikel van W. Ruitenbeek in Argus 1984(1) wordt de klacht geuit, dat geen wetenschappelijke rapporten bestaan over smientevraat. Deze situatie bestaat ongewijzigd in 1992.

Wel is wetenschappelijk vastgesteld dat de smient zekere grassoorten eet, maar het agrarisch zeer belangrijke Engels raaigras mijdt, zodat op dit punt ternauwernood schade te verwachten is.

Evenmin is aan te nemen, dat smienten belangrijke voedselconcurrenten voor 's winters buiten lopend vee zullen zijn. De smient verkiest namelijk de drassige plaatsen, die door het vee juist gemeden worden.

Ook bij de veronderstelling dat percelen waarop smienten hebben gefoerageerd, daardoor later in het seizoen een geringere grasopbrengst hebben, kan een groot vraagteken worden geplaatst. De oorzaak hiervan kan evengoed gelegen zijn in het langdurig onderwaterstaan.

- In de gehele provincie Friesland (maar niet op Terschelling!) is door de Wildschadecommissie in 1990 zegge en schrijve fl. 1.680,- aan smienteschade vergoed en nog eens fl. 1.230,- aan schade die óf aan smienten óf aan andere vogels toe te schrijven was. Uit niet officiële cijfers over 1991 blijkt, dat op Terschelling van geen of zeer beperkte smienteschade sprake was.

- Hoewel uiteraard concentraties zullen voorkomen, hebben de smienten, gezien hun aantal en het beschikbare oppervlak, op Terschelling royaal de ruimte: 121,5 m² begraasbaar terrein per vogel. Ook op grond hiervan is grote overlast van smienten niet te vrezen.

- Daarenboven is nimmer aangetoond, welke extra-schade juist in de maanden december en januari extra-bejaging zou rechtvaardigen.

Argumenten tegen: wet en weidelijkheid

- De toegestane tijden laten de jager de mogelijkheid bij

Als de smient tijdens het foerageren wordt opgejaagd, stijgt ook nog eens de voedselbehoefte. (foto: Mike Weston)

Staatsraad Mr. P. van Dijk, (foto: Ben de Bruin)

volslagen duisternis te jagen. Deze omstandigheid verdraagt zich noch met de Jachtwet, noch met de eigen 'weidelijkheidsregels' van de jagers. Immers beide vergen van de jager, dat hij dieren 'niet onnodig laat lijden'. In dit soort omstandigheden echter...

... worden meer dan anders dieren niet doodgeschoten, maar wel verwond;

... kan de hond niet apporteren, want er is geen zicht (noch voor de eigen oriëntatie van de hond, noch voor de jager, die de hond moet instrueren) en al evenmin een reukspoor bij een vogel die uit de lucht valt: de aangeschoten dieren kunnen slechts aan hun lot worden overgelaten om te creperen. - Bij invallende schemering reeds zijn soms vogelsoorten niet duidelijk genoeg van elkaar te onderscheiden, waardoor nogal eens beschermde vogels geschoten worden. Bij volledige duisternis zal dit verschijnsel nog versterkt worden.

Conclusie

Op grond van bovenstaande argumenten concludeerde pleitster dat LNV had gehandeld in strijd met de Jachtwet en, vanwege onvoldoende beargumentering, ook met het zorgvuldigheidsbeginsel. De Jachtwet wordt door de hierbij aan de kaak gestelde praktijk steeds meer uitgehold en schiet daardoor met name tekort op het punt van haar (deel)taak ook het wild te beschermen. Bijgevolg mondde het pleidooi uit in een verzoek om onmiddellijke schorsing van deze vergunning, waarvan de noodzaak tot afgifte niet aan te tonen was.

Verweer van 'Landbouw'

De woordvoerder namens de Minister van Landbouw, Mr. drs. P.J. Kooiman, benadrukte het 'zeer restrictief beleid' (!) van LNV t.a.v. het afgeven van artikel-53-vergunningen. Hij schetste aan de hand van getallen de door LNV geziene noodzaak tot het verlenen van de vergunning: het aantal in Nederland overwinterende smienten is enorm toegenomen: 70.000 in 1971, 300.000 in 1981, thans meer dan 900.000. *(Echter, hij toonde niet aan wat de relevantie van deze en andere nationale gegevens is met betrekking tot de Terschellinger Polder! - BdB)*

Uit het gebied zijn tot op heden twee claims wegens smienteschade ingediend, waarvan de hoogte echter niet

werd vermeld. Wel sprak pleitster de verwachting uit, dat er meer zouden volgen, waardoor er sprake zou zijn van 'meer dan normale schade'. *(Een voor velerlei uitleg vatbare waarde!)*

Hij twijfelde ook niet aan de bekwaamheid en het verantwoordelijkheidsgevoel van de betrokken jagers, die ondanks de vergunning bij te slecht zicht na zonsondergang toch zeker niet meer zouden schieten. *(Van enigerlei controle op de gedragingen van de jagers in wat door hem voor mensen 'een levensgevaarlijke situatie' werd genoemd, rept hij niet).*

De noodzaak tot verlenging van de bejaging aan het eind van de dag zou te vinden zijn in de wijze van foerageren van de smient. De dieren rusten overdag en voeden zich 's nachts, waarvoor zij wel 14 uur nodig hebben. Door hen te verstoren tot ruim na zonsondergang zou men hen dwingen een goed heenkomen te zoeken op natuurlijke vegetatie in plaats van zich te goed te doen aan agrarisch gras. *(Het gaat de jagers echter om het neerschieten van de dieren, dus wie is nu waarmee bezig?)*

Op de vraag van de president, Staatsraad Mr. P. van Dijk, om eens duidelijk te maken, waarom hier en in deze periode de betwiste vergunning moest worden afgegeven, werd slechts 'kans op schade' als argument aangevoerd, zonder onderbouwing met concrete cijfers, die 'niet vlot beschikbaar' zouden zijn.

Gewonnen!... en verder?

Binnen een week na de zitting bereikte ons het nieuws dat SKF het geding gewonnen had, en dat de vergunning met onmiddellijke ingang was geschorst.

Hoewel wij erg blij zijn met dit duidelijke signaal aan het ministerie, is de zaak daarmee nog lang niet af. Tijdens de zitting had de jurist van LNV al meegedeeld, dat onze actie als bezwaarschrift behandeld zou worden. Dit houdt in, dat wij nog een lange procedure voor de boeg hebben. Het eerste succes hebben wij echter alvast geboekt. De verdere strijd zullen wij met optimisme en energie voeren.

¹⁾ Artikel 53: artikel in de Jachtwet dat de minister toestaat ter voorkoming of bestrijding van schade van vrijwel alle bepalingen in de Jachtwet af te wijken.

²⁾ AROB = Administratieve Rechtspraak Overheidsbeslissingen.

Principes, pret en pegulanten

Pauline de Jong

In het huidig jachtbeleid vormt de term 'wise use' het 'verstandig gebruik' van dieren uit de natuur, een sleutelbegrip, dat tevens een poging is tot rechtvaardiging van het bestaan van het verschijnsel jacht. Het louter voor het genoeg doen van exotische diersoorten tijdens jachtreizen in het buitenland valt hiermee moeilijk te rijmen.

Een confrontatie.

Er worden de laatste jaren vele jachtreizen georganiseerd naar de meest uiteenlopende gebieden. Hiervoor wordt veel reclame gemaakt in De Nederlandse Jager, het periodiek van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging (KNJV). Ik vraag mij af op welke manier de jagers deze commerciële uitwas van het jachtbedrijf kunnen verantwoorden in het licht van hun nieuwe beleid. Ik zal hiervoor eerst enkele uitspraken aanhalen uit de jaarrede uit 1990 van de voorzitter van de KNJV, Mr. C.L.M. de Quay. Vervolgens zal ik enkele opmerkelijke feiten uit brochures over jachtreizen beschrijven.

Jaarrede KNJV

De Quay zegt in zijn jaarrede, dat de KNJV heeft opgeroepen tot een open samenwerking met de natuurbeschermingsorganisaties. Hij houdt hierbij echter een slag om de arm. 'Onze hernieuwde oproep richting landbouw, bosbouw en visserij om samen de onvervreembare rechten van verstandige exploitatie van natuurlijke bronnen te verdedigen tegen die natuurbeschermers die alleen in hun eigen doelen en methoden geloven, begint door te dringen', aldus De Quay. Hij meent vaak bij jagers 'een gebrek aan zelfvertrouwen en door angst gediceerde minderwaardigheidsgevoelens' te bespeuren. Als oorzaak hiervan wordt door hem aangevoerd dat de jagers een kleine groep vormen

en dat ze een moeilijke boodschap hebben. 'Onze argumenten zijn rationeel uitstekend, maar emotioneel moeilijk over te brengen. De tegenstanders van het jachtbedrijf maken handig gebruik van het onbegrip dat het overgrote gedeelte van de Nederlanders (stedelingen) hebben voor wat er werkelijk met onze natuur gaande is', aldus De Quay.

Als één van de hoofdaspecten van het beleid nieuwe stijl wordt de toegevoegde waarde van het jachtbedrijf genoemd. De voorzitter legt deze term als volgt uit: 'Het jachtbedrijf is meer dan alleen maar schieten, exploiteren, oogsten. Jachtbedrijf is meer dan alleen schadebestrijding. Jachtbedrijf betekent bezig zijn, het hele jaar door in het veld om te zorgen, te beschermen, te beveiligen, te reguleren, een gevarieerde flora en fauna helpen in stand te houden en op zijn tijd te oogsten.' Dit klinkt als een soort 'tuinman van God'. Mijns inziens is het meer 'een tuinman van de Dood', die levens oogst met een geweer i.p.v. met een zeis.

'Wise use'

De Quay gaat verder: 'In het jachtbedrijf nieuwe stijl vormt wise use een sleutelbegrip. Wise use als verstandig en duurzaam gebruik van de natuur.' Dit principe verbindt jagers, volgens De Quay, met bosbouwers, landbouwers, beroeps- en sportvissers. Op grond hiervan beweert hij: 'Wise use en

actief natuurbeheer zijn onverbreeklijk met elkaar verbonden.' De voorzitter raadt vervolgens alle jagers aan er rond voor uit te komen dat het aspect van het wild bemachtigen, ofwel doden, de voornaamste drijfveer voor de jacht is (dus toch alleen maar schieten, 'oogsten', PdJ). 'Wie gaat jagen doet dat vanuit een diepe aandrang - jachtpassie noemen we dat - die komt vóór alle rationaliteit.' Zo rationeel zijn de argumenten van de jagers dus ook weer niet. Jagers jagen omdat ze het niet kunnen laten, aldus De Quay. Vervolgens doet hij een opmerkelijke uitspraak: 'Jacht is slechts in bepaalde situaties nog echt nodig. Maar het jachtbedrijf blijft in veel situaties heel nuttig (o.a. wildbraad). Eén van die nutsfuncties is dat een heleboel mensen er enorm plezier aan beleven.' Op de vraag of dat aanvaardbaar is geeft hij als antwoord: 'Het nuttige met het aangename verenigen, daar is niets tegen, alles vóór te zeggen.'

Advertenties

In De Nederlandse Jager worden, zoals gezegd, naast dit soort verhalen over het nieuwe beleid geregeld advertenties geplaatst, waarin jachtpartijen in landen over de gehele wereld worden aangeprezen. Er wordt reclame gemaakt voor van alles, van een enkele waterwildjachtpartij tot complete safari's op groot wild. Enkele organisatoren hiervan komen voort uit de

Jacht tijdens de bronst schijnt jagers een speciale kick te geven; deze periode wordt dan ook in jachtreisfolders druk aanbevolen. (foto: Pieter Eibers)

gelederen van de KNJV. Zo organiseert A.V.J.E. Sonnevillie bijvoorbeeld reizen namens het bureau Publichasse naar landen als Schotland, Bulgarije, Rusland en China. Deze persoon is tot midden 1990 redacteur geweest van De Nederlandse Jager. S. Crone, vaste medewerker van ditzelfde blad, bemiddelt bij de jacht in Schotland. Dit geeft aan hoezeer de KNJV bij dit soort reizen is betrokken.

Reisdoelen

Er worden jachtpartijen speciaal voor buitenlanders georganiseerd in allerlei landen. Zo kunnen jagers hun jachtpassie bevredigen in Westeuropese landen zoals Engeland, België, Denemarken en Spanje. Daarnaast kan er in de landen in Oost-Europa en tevens in verschillende Derde Wereldlanden naar hartelust geschoten worden. Deze laatste twee categorieën landen geven in veel gevallen graag gelegenheid voor exclusieve (westerse) jachtreizen. Ze vormen namelijk een bron van harde valuta. Sommige landen gebruiken deze inkomsten dan weer om jachtinzichters te betalen en/of bejaagbare soorten bij te voeren of soorten uit te zetten. Dit heeft weer tot doel de jachtmogelijkheden voor buitenlanders te vergroten!

Het motief van Nederlandse jagers om aan dit soort tochten deel te nemen wordt vooral gevormd door de wens iets exotisch te bemachtigen. Vooral de

grote zoogdieren zijn daarbij erg in trek, een omstandigheid die verband zal houden met het gebrek hieraan in Nederland zelf. In de gastlanden worden weinig eisen gesteld en gelden nauwelijks beperkingen. Er kunnen zelfs zeldzame soorten bejaagd worden, mits fors wordt betaald. Het zijn met name de trofeeën, zoals geweien, hoorns en slagstanden, die bijzonder worden gewaardeerd. In veel landen geldt dat het beest als geheel niet mag worden uitgevoerd (of er moet extra voor het wildbraad worden betaald). In dat geval kan de succesvolle jager aan de hand van de trofee toch tonen hoe 'doeltreffend' hij was. Op dit feit wordt door de reisorganisatoren handig ingespeeld door de prijs voor het afschot van de zogenaamde trofeedragers (mannelijke dieren) hoog op te schroeven. De kosten voor het doden van een vrouwelijk of een jong exemplaar zijn hiervan meestal slechts een fractie.

Naast de exclusiviteit wordt ook het risico en/of gevaar als motivatie aangevoerd. Waar dit op is gebaseerd is mij onduidelijk. In de brochures die ik heb bekeken is vrijwel altijd sprake van volledig georganiseerde tochten onder leiding van ervaren gidsen, waarbij de dieren met hulp van drijvers voor de loop worden gebracht. Soms worden er zogenaamde berstochten gemaakt, waarbij de dieren moeten worden 'beslopen', waarvoor een behoorlijke conditie vereist is. Maar zelfs hiervoor

is een oplossing bedacht, want oudere jagers wordt voor deze tochten een jeep of paardekoets aangeboden. Er is dan volgens mij echt geen sprake meer van het 'besluipen' van wild of van enig risico of gevaar. Het 'gevaar' schuilt vermoedelijk slechts in de eigen soortgenoten.

Slachtoffers

Er kan overal op de meest uiteenlopende diersoorten worden geschoten. In de landen rondom ons worden zelfs die soorten aangeboden die in ons land al zijn uitgestorven of in sterke mate in hun voortbestaan worden bedreigd. In Schotland kan b.v. gejaagd worden op korhoenders en in Oostenrijk op de das en de bunzing. Met name in Oosteuropese landen, waar de fauna, in vergelijking met Nederland, nu nog rijk en gevarieerd is, kan geschoten worden op soorten die in de rest van Europa nog slechts plaatselijk voorkomen. Ik doel hierbij op dieren als bruine beer, wolf, lynx, marterachtigen, wilde kat, otter, kraanvogel en auerhaan. In Afrikaanse landen worden safari's georganiseerd waarbij met name grote zoogdieren op het programma staan. Het zijn vooral hoefdieren als zebra, impala, koedoe en wildebeest, maar ook baviaan, wrattenzwijn, jakhals, leeuw, luipaard en allerlei vogelsoorten.

Jachtmethode

In de meeste gebieden worden drijf-

jachten gehouden. In Frankrijk wordt geen limiet gesteld aan het aantal wilde zwijnen dat tijdens een dergelijke drijfjacht mag worden gedood. In Spanje worden zwijnendrijfjachten uitgevoerd met behulp van 16 hondenmeuten; dit zijn ongeveer 320 honden. Volgens de brochure is dit 'in overeenstemming met de Spaanse aard en traditie'. Op deze manier zullen jagers de stieregevechten ook wel goedpraten. Een andere vorm van jacht, die veel wordt toegepast, is de al eerder genoemde bersjacht. In veel folders wordt speciaal de jacht tijdens de bronst of de balts aanbevolen. Er wordt eveneens veelvuldig van een hoogzit gebruik gemaakt, waarbij de dieren eventueel worden bijgevoerd. Tenslotte wordt er in Rusland op waterwild gejaagd tijdens de ochtend- en avondtrek met behulp van levende lokeenden. Naast de (schiet)jacht kan er in Roemenië ook worden deelgenomen aan fotosafari's. Hierbij wordt de mogelijkheid geboden opnamen te maken van levend of dood wild in het jachtgebied. Er wordt echter wel uitdrukkelijk vermeld, dat dit moet gebeuren zonder dat het wild wordt verstoord!

Trofeeën

In Schotland zijn de geweien van de herten niet zo groot als op de Veluwe. Dit is het gevolg, aldus een folder, van het feit dat de dieren in de winter niet worden bijgevoerd. Vervolgens wordt vermeld dat hier 'gelukkig verandering in wordt gebracht'. In Schotland worden de herten in de toekomst dus ook onderworpen aan de extensieve veeteelt!

De prijzen voor het afschot van soorten als hert, ree, eland etc. worden bepaald aan de hand van het gewicht in grammen inclusief de bovenkaak. Bij wilde zwijnen vindt de waardebeoordeling plaats op basis van de lengte van de slagstanden en bij moeflons op basis van de hoornlengte. Naast hoorns en geweien zijn ook de huiden van sommige soorten zeer gewild. Dit geldt o.a. voor vos, hert, moeflon en verschillende Afrikaanse hoefdieren. In één van de brochures over Afrika wordt ervoor gewaarschuwd dat de Derby-antilopen vanaf maart in de rui zijn en dat hun huid dan minder mooi is om te looien. De dieren worden slechts op deze manier gezien: als bezitters van begerenswaardige artikelen.

Kosten

Er worden door de deelnemers aan deze reizen werkelijk enorme bedragen betaald. Allereerst is de reis zelf plus het verblijf ter plaatse duur. Daar komen in de meeste gevallen de afschotkosten nog apart bij alsmede de kosten voor de trofee en de gids.

Om welke bedragen het bij de jacht zelf gaat, blijkt wel uit onderstaande voorbeelden die de kosten per stuk aangeven:

- wild zwijn: afschot van fl. 300 tot fl. 2.000 (Roemenië tot maximaal fl. 10.000), verwonden fl. 300 tot fl. 500 en misschieten fl. 150.
- edelhert: afschot fl. 7.000 tot fl. 14.000 (Roemenië tot fl. 44.000), verwonden 50% van de geschatte waarde en misschieten fl. 300 tot fl. 400.
- roofdieren: Rusland: wolf fl. 1.000 (in Alaska gratis), lynx fl. 2.500, bruine beer tot fl. 6.500 (Roemenië fl. 18.000) en misschieten bruine beer fl. 400 tot fl. 1.000. In Oostenrijk is het afschot van 'roofwild' (vos, bunzing en das!) vrij.

Uit deze opsomming valt mij naast de enorme bedragen vooral op, dat er voor het missen vrij veel moet worden betaald. Kennelijk wordt er zoveel in

het wilde weg geschoten, dat men dit op deze manier enigszins wil beperken. Daarnaast zullen deze bedragen vermoedelijk gebruikt worden voor de betaling van de plaatselijke jacht-opzichter die alsnog achter de verminkte dieren aan moet om het prijschieten af te ronden.

Gevolgen voor de wildstand

Wat het gevolg kan zijn van overmatige bejaging (door rijke buitenlanders), is bekend door het voorbeeld van de Amerikaanse bizon. In Arabië is iets soortgelijks gebeurd met de Arabische oryx. Door oliesjeiks werden jachtpartijen in de woestijn georganiseerd, waarbij met automatische wapens vanuit auto's en zelfs vliegtuigen werd geschoten. Op deze manier is de Arabische ondersoort van de oryx bijna uitgeroeid.

Een direct gevolg van de jacht is, dat dieren via een onnatuurlijke selectie uit het ecosysteem worden verwijderd. De leeftijdsopbouw en de getalsverhouding tussen de sexen worden hierdoor veranderd. Door jagers worden speciaal die diersoorten bevoordeeld die bejaagbaar zijn. Dit doen zij

In Afrika staan (lieren als leeuw en luipaard nog steeds op het jacht-programma (foto: Pieter Eibers)

In de gewezen dwangarbeidersparadijzen van Oost-Europa zorgen nu gefortuneerde West-Europeanen voor deviezen in ruil voor b.v. beertjeschieten (foto: Pieter Eibers)

Wie er lol in heeft eens een schoonheid van een dier het leven uit te schieten, kan met grof geld bijna overal ter wereld terecht (foto: Pieter Eibers)

door de dieren bij te voeren, door de natuurlijke predatoren ongelimiteerd te vervolgen, door de vegetatie aan te passen of door bepaalde planten op akkers e.d. aan te planten. Daarnaast veroorzaken jagers door hun aanwezigheid de verstoring van de gehele natuur en maakt deze de dieren schuw. Hierdoor wordt de natuurbeleving van anderen geschaad. De jacht heeft eveneens vervuiling tot gevolg vanwege het achterblijven van patronen en hulzen in het landschap.

De landen in Oost-Europa gaan zich steeds meer op economische groei richten. Het gevolg is dat hierdoor vermoedelijk een zware aanslag op de natuur en met name op de fauna zal worden gepleegd. Door jacht toe te staan en zelfs te stimuleren zal die negatieve tendens alleen maar sneller tot verschraling van in Europa nog slechts spaarzaam voorkomende fauna leiden.

Samenvatting en conclusies

De voorzitter van de KNJV stelt in zijn jaarrede dat voor de jacht geen noodzaak bestaat en dat deze slechts als doel heeft de 'kick' die zij verschaft aan de jager. Om jacht toch maatschap-

pelijk aanvaardbaar te maken introduceert hij de term 'wise use', een uitdrukking die voor dit doel ontvreemd is uit de terminologie van het ontwikkelingswerk in de Derde Wereld - o, ironie!

De KNJV zelf is betrokken bij jachtreizen via medewerkers en via advertenties. De reizen kunnen dus worden meegewogen bij de beoordeling van het beleid van deze organisatie.

Kennelijk is het aantal jagers dat gebruik maakt van de reizen, groot genoeg om die reclames in De Nederlandse Jager commercieel aantrekkelijk te laten zijn.

De landen die nu nog over voldoende variëteit in flora en fauna beschikken, dienen deze niet te verkwanzelen aan rijke asociaal (letterlijk op te vatten!) optredende buitenlanders.

Gelukkig zijn de prijzen zo hoog dat dit soort bezigheden voorbehouden is aan slechts een kleine groep mensen. Uit de grote aantallen advertenties en deelnemers valt echter op te maken dat (te) veel jagers zeer kapitaalkrchtig zijn.

De bijzondere fauna heeft het al zwaar door de wereldomspannende

lucht-, bodem- en watervervuiling in sterk op economische ontwikkeling gerichte gebieden. Deze fauna dient juist vanuit Nederland, waar zij reeds is verdwenen, beschermd te worden tegen nog meer aanslagen op haar voortbestaan. Jacht is een egocentrische en louter antropocentrische bezigheid. Het enige dat telt is het plezier van de jager. Er wordt geen moment rekening gehouden met de gevoelens van de medeschepselen die van dit alles het slachtoffer worden.

De 'wise use'-gedachte die de voorzitter van de KNJV met de mond belijdt, is absoluut in tegenspraak met de jachtreizen waarvoor in het officieel orgaan advertenties worden geplaatst.

Het bestuur van de KNJV dient een eind te maken aan deze reclame in zijn blad.

De grondige kennis van het jachtgebied die jagers altijd aanvoeren om aan te geven hoe belangrijk de jacht is voor het natuurbeheer, geldt in ieder geval niet bij jachtreizen naar het buitenland. Er wordt op geen enkele manier rekening mee gehouden dat de wereld als geheel een ingewikkeld samenstel is van vele nauw met elkaar samenhangende ecosystemen.

Tenslotte zou ik voor de natuur verantwoordelijke instanties willen adviseren zoveel mogelijk voorlichting te geven omtrent de samenhang en opbouw van ecosystemen, opdat duidelijk worde dat elke schakel even belangrijk is voor het totale functioneren. Instandhouding van die systemen is essentieel voor de natuur, waarvan ook wij mensen deel uitmaken. Het zou van 'wiser use' getuigen als jagers zich als echte natuurliefhebbers gingen gedragen en de jacht als 'uit de tijd' afschaften.

Ja, konden wij de jagers maar aan een andere hobby helpen - en dan bij voorkeur één waarbij met name de fauna, maar beter nog de gehele natuur, minstens in haar waarde gelaten wordt. Zou dit ooit gerealiseerd worden, dan kon de term 'jacht' uit het woordenboek worden geschrapt. Verbeeld je eens, de Jachtwet behoefde zelfs niet te worden verwerkt in de nieuwe Flora- en faunawet!

Natuurliefhebbers die toch 'er iets van mee willen nemen', kunnen beter een fototoestel te gebruiken, want dan blijft er voor anderen ook nog iets te genieten over.

Deel 3 Jachtwet: Spelregels voor de jachtsport

Heinz Stockmann

Wat kan de jager zoal legaal in zijn trukendoos hebben en welk gebruik daarvan is toegestaan? Wordt de wet ook nageleefd? - Jacht en Jachtwet gaan weer onder de loep.

Bij de jachtsport is een groot aantal spelmiddelen geoorloofd, die wettelijk verdeeld zijn in de volgende categorieën:

1 Geweren en munitie: Deze moeten voldoen aan de eisen van de minister. Hagelgeweren hebben een gladde loop. Een jachtgeweer waar kogels mee afgevuurd worden, heet buks. Een buks heeft een getrokken loop, een zogenoemde buks- of kogelloop met trekken (spiraalgleuven) en velden (verhogingen tussen de trekken), die het projectiel een draaiende beweging geven. Het schieten op herten, reeën en wilde zwijnen is alleen toegestaan met een geweer dat minstens één kogelloop heeft, en het schieten op kleinwild en waterwild alleen met een geweer dat minstens één hagelloop heeft. Geweren voor het schieten op overig wild moeten van de minister minstens één loop hebben, glad of getrokken.

De meeste geweren zijn dubbelloops, omdat een jachtgeweer niet meer dan twee patronen mag bevatten en omdat er veel wordt misgeschoten of aangeschoten. Iedere speler heeft dan een herkansing, om toch een treffer te kunnen plaatsen. Is het op een wedstrijddag de bedoeling een gevarieerd tableau (rangschikking van geschoten buit) te bemachtigen, dan treden de spelers in het veld aan met dubbelloopsgeweren die voorzien zijn van één hagelloop en één kogelloop. Een jager die in de hoogste klasse speelt, moet dus minstens drie geweren voor zijn sport aanschaffen.

Uit het feit dat er dubbelloopsgeweren zijn toegestaan met zowel een hagelloop als een kogelloop, een

zogenoemd buksgeweer, blijkt weer eens dat de Jachtwet door jagers gemaakt is. Als er een aangeschoten ree met hagel gevonden wordt in de buurt van een jager met buksgeweer, kan deze altijd nog beweren dat een stroper het dier al had geschoten. De politie zal in het veld niet kunnen bepalen of er uit de hagelloop is geschoten in plaats van uit de kogelloop. Ik neem even aan dat deze jager dat jachtjaar vergunning had voor het schieten met een buks op een der grofwildsoorten.

Een speler mag maximaal vijf jachtgeweren in zijn bezit hebben. Van elk geweer moeten type (hagel- of kogelgeweer, enkel- of dubbelloops, enkel- of tweeschots), kaliber (loopdiameter), merk en serienummer vermeld zijn op de jachtvergunning.

2 Honden: Voorzover dit geen lange honden zijn, mogen zij ook met het jachtspel meedoen. Windhonden en bastaardwindhonden zijn dus verboden, evenals trouwens honden die in staat zijn een volle haas op het gezicht te achtervolgen, in te halen en te grijpen.

3 Geregistreerde eendenkooien: Alleen de soort wilde eend mag daarmee gevangen worden. Gevangen wilde eenden moeten onmiddellijk worden gedood. Andere met een eendenkooi gevangen watervogels moeten onmiddellijk worden vrijgelaten.

Eendenkooien zijn massavangmiddelen en volgens de Europese Vogelrichtlijn dus verboden. SKF zal via de rechter minister Bukman moeten dwingen zich hieraan te houden.

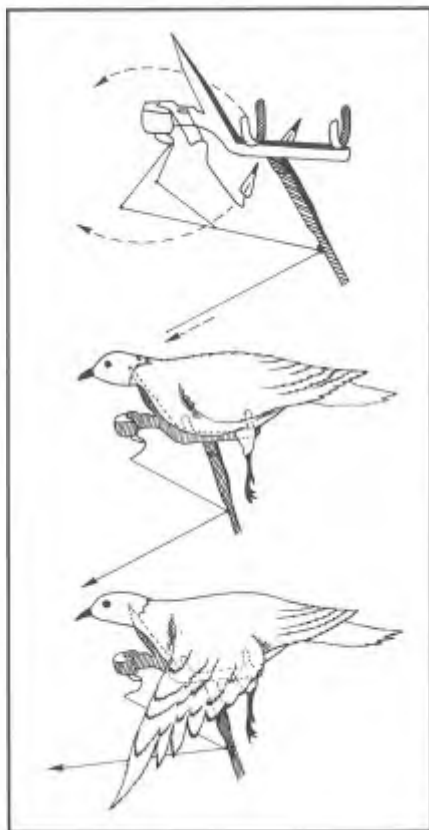
4 Slechtvalken en haviken voor de haze-, konijne- en duivejacht.

5 Lokvogels, mits niet blind of verminkt: Alle bejaagbare soorten zijn toegestaan als levende lokvogel voor hun soortgenoten, uitgezonderd ganzen.

6 Lokinstrumenten: Mechanische en elektronische apparatuur is verboden. Wel zijn lokfluiten toegestaan, waarvan een groot assortiment in de handel verkrijgbaar is, zoals speciale types voor reeën, hazen, duiven, eenden, kraaien, Vlaamse gaaien, grauwe ganzen, riet- en kolganzen.

Ook worden als lokmiddel allereerste modellen en silhouetten van vogelsoorten gebruikt. Het is twijfelachtig of deze toetsing aan de wet zouden doorstaan, aangezien de limitatieve lijst van de wetgever als lokinstrumenten slechts voorwerpen toestaat, die geluid geven. Desondanks ziet men op de speelvelden en plassen vouwbare en stapelbare plasticmodellen van foeragerende duiven, kolganzen en grote rietganzen. Van deze soorten en van kraaien en eksters zijn bovendien meer levensechte modellen verkrijgbaar, en ook duifmodellen waarvan men de vleugels kan laten bewegen door aan een koord te trekken. Plasticlokganzen zijn ook leverbaar in verschillende standen en met verstelbare koppen. Oudere spelers in de lagere regionen maken nog gebruik van zelfgeknutselde modellen, zoals een plastic fles op een staaf betonijzer voorzien van een houten kop en aangeplakte echte vleugels, die afgesneden zijn van gedode vogels.

Er zijn zelfs speciale duifstandaards te koop à fl. 49,50, waar men reeds geschoten duiven op kan monteren in natuurlijke houding. Dit type werkt perfect langs slootkanten van weiland en stoppel. Geavanceerder is de volledig gepatenteerde duifstandaard type 'Flapper'; zie tekening. De kop van een duif wordt op een pen gestoken. De poten bengelen tussen de halfronde opstaande zijkanten van de standaard, terwijl het lichaam in een wieg rust. De vleugels worden, nadat ze bij de schouder gebroken zijn, bevestigd in krokodilklemmen. Als men aan een draad trekt, slaat de duif haar vleugels open. Een elastieken band doet ze weer sluiten. Als iemand enige malen vlug achtereen aan de draad trekt, wordt volmaakt een neerstrijkende duif geïmiteerd. Het summum van loktechniek is echter de duifstandaard type 'Flyer'. Deze laat niet alleen de vleugels van de duif

flappen, maar licht de dode vogel ook nog 75 cm boven de grond. Bij gebrek aan echte duiven imiteert dit model zeer levensecht de wijze waarop duiven zich al fladderend verplaatsen op erwten of gelegerd (platgeslagen) graan. Tevens kan perfect een invallende duif worden nagebootst.

Het schieten van duiven gebeurt meestal op de stoppel van reeds geoogst graan. Het is dan vaak warm. In de Nederlandse Jager werd door (de arts) Marin aanbevolen om dan geen kadavers van duiven als lokvogel te gebruiken omdat deze een gewilde prooi zijn voor vliegen: al na enkele uren zie je de maden eruit kruipen. Verder beval hij aan de lokkers op 20 meter van de speler te plaatsen en op de andere helft van de stoppel een witte vlag te plaatsen om te voorkomen dat de duiven daar buiten bereik landen.

De KNJV geeft een gedetailleerde handleiding uit van 30 pagina's voor het jachtspel op duiven. Ter voorkoming van het schieten van postduiven wijst de KNJV erop dat het grootste verschil tussen de houtduif en de postduif is: een houtduif toont schrik bij het zien van een gericht geweer en deinst terug, een postduif doet dat niet.

In jachtvelden die voorzien zijn van natuurlijke of speciaal gegraven speelvijvers, de zgn. schietputten, worden ook vaak drijvende plasticmodellen waargenomen van wilde eenden en

Om slobbeenden te verschalken gebruikt de jager soms plastic lokmodellen. (foto: Pieter Eibers)

Kastvallen, die voor het vangen van allerhande diersoorten gebruikt worden, zijn niet altijd even selectief. (foto: Pieter Eibers)

smienten, en ook wel van slobbeenden, krakeenden, pijlstaarten, wintertalingen en kuifeenden. Italië telt 2 miljoen beoefenaars van deze sport en min of meer logisch is dat land dan ook de grootste producent in Europa van dit en het meeste andere spelmateriaal.

Lokstoffen en lokvoedsel

Lokstoffen zijn geen lokinstrumenten in de zin der wet, die immers geacht worden geluid voort te brengen. Lokstoffen worden niet genoemd als tot jagen geoorloofd middel, en zijn dus verboden. Slechts toegestaan zou zijn het aanbieden van voedsel met het oogmerk dieren in hun voortbestaan te helpen.

Toch zijn in de jachthandel op individuele diersoorten afgestemde lokstoffen verkrijgbaar, die vooral geïmporteerd worden uit Duitsland. Daartoe behoren kattenlokmiddel in poedervorm en sterk geurende vloeistof voor buning, hermelijn en wezel. Ook voor het lokken van vossen bestaan er diverse vloeibare preparaten.

Overige spelmiddelen

Alleen bij de jacht op houtduiven, zwarte kraaien, kauwen, Vlaamse gaaien, eksters, konijnen, vossen en verwilderde katten mag bovendien gebruik gemaakt worden van het volgende:

a middelen geschikt tot *delven*: schop en bulldozer voor konijnen en vossen, b middelen geschikt tot *slaan*: knuppel of schop voor het doodslaan van konijnen, vossen en katten. Een psycholoog kan misschien verklaren waarom het jagen met een knuppel op konijnen in de jagerswereld als zeer onsportief geldt, terwijl een konijn 'een sportief schot biedt' aan een met 20 schietlopen

uitgeruste jagerslinie en dit door de KNJV dan als 'de muziek van de jacht' wordt beschouwd.

c fretten: gedomesticeerde albino-bunzings, die konijnen uit de hollen jagen.

d buidels: frettennetten die voor konijn-negaten worden geplaatst en dichtslippen als het dier erin rent. Er worden ook, zij het grotere, vangnetten gebruikt bij vossenholen. De vossen worden dan door terriërs of aardhonden uit hun hollen gejaagd.

e kastvallen: Veel toegepast worden doorloopvangkooien voor vossen en katten. Kastvallen mogen buiten het erf niet gebruikt worden voor het vangen van bunzings en hermelijnen. De jacht op de wezel is het gehele jaar gesloten; de eerder genoemde wezelvallen, die ook gebruikt worden voor het vangen van hermelijnen, zijn buiten het erf dus verboden.

Dode lokvogels: geliefd hulpmiddel van 'wildbeheerders'. (foto: Jacques v.d. Neut)

De kokmeeuw is een van de soorten die met vangkooien worden belaagd. (foto: Mike Weston)

Ook toegestaan zijn mussevangkooien, waarmee alleen de onder de Vogelwet vallende huismussen gevangen mogen worden en dus geen ringmussen of heggemussen. Van dat laatste komt in de praktijk weinig terecht, want in de ogen van vangers is elke gedode vogel een bijdrage aan de Nederlandse landbouweconomie.

Daar het verboden is dat personen jagen op zon- en feestdagen, mogen er dan alleen maar vangstklare vangkooien in het veld staan, waar uitsluitend de volgende soorten in kunnen geraken: houtduif, zwarte kraai, kauw, ekster, konijn, vos, verwilderde kat en huismus, en gedurende een deel van het jaar ook Vlaamse gaai, spreeuw, kokmeeuw en zilvermeeuw. Vangkooien voor roofdieren worden meestal gebruikt in februari bij het begin van de paartijd van deze dieren. Vanwege het risico van diefstal worden de kooien alleen 's avonds of 's nachts toegepast. Hoewel het gebruik ervan wijdverbreid is, mogen in vangkooien geen lokstoffen of lokvoedsel worden gebezigd.

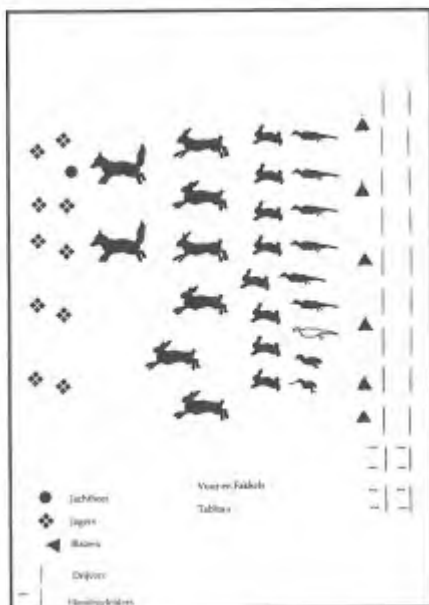
Ook het volgende zou men tot de 'overige spelmiddelen' kunnen rekenen: Zijn er te weinig doelen in het veld aanwezig, dan kan men om daar verandering in te brengen nog tot 1993 een speciale vergunning aanvragen bij de provinciale sportbond-DBH (districtsbureauhouder) van het Ministerie van Natuurbeheer (LNV). Tot dat jaar verleent die vergunningen om in gebieden met toezicht door jachtinspecteurs per hectare jaarlijks anderhalve tamme fazant in het veld te brengen. Voor speelvelden zonder toezicht is de norm één hele fazant per hectare. In de (onwettige) praktijk wil dat er wel op

neerkomen, dat er een aantal minuten voordat het jachtgezelschap met schieten begint, een portie gefokte fazanten wordt losgelaten, die na een vrijheidsperiode van een kwartiertje of wat worden afgeknald. Meldt u een dergelijk voorval, met getuigen, aan de politie, dan zou het kunnen zijn dat u vervolgens uw ideeën omtrent het niveau van wetshandhaving in het Koninkrijk der Nederlanden zult moeten bijstellen.

Het bijhouden van de score

Het schietresultaat kan men bijhouden in het jaarlijks verkrijgbare Jagerszakboek, uitgegeven door de firma Europeaners Producties B.V. te Utrecht. Men vindt daarin de z.g. weidelijkheidsregels voor een sportief spel, informatie over schietwedstrijden, een lijst van ambtenaren, van hoog tot laag, die bij de Sector Faunabeheer en Soortenbescherming van het Ministerie van Landbouw als taak hebben gekregen de belangen van de jacht te behartigen. Het merendeel van deze ambtenaren is dan ook rechtstreeks aangetrokken uit het ledenbestand van de jachtverenigingen. Het zakboek bevat ook de maanstanden, jachthoornmuziek ter opluistering van drijfwedstrijden, vier pagina's overzichtstabellen voor de gescoorde tableaux, en ruimte voor het vermelden van persoonlijke en bijzondere spelsituaties.

Het resultaat van een wedstrijd dag kan worden uitgesteld op een verzamelpunt in het veld. Vanwege negatieve reacties van het publiek wordt dit tegenwoordig meestal achter de woning van de wedstrijdleader gedaan, bij voorbeeld zoals u in de tekening ziet. Vroeger werd van elke geschoten 10 stuks er één uit de rij - of boven de rij gelegd. De resultaten zijn echter al jarenlang minder. Daarom wordt tegenwoordig, zoals bij veel andere spelen voor vermaak, de score geteld door te markeren met één per vijf treffers. Niet alleen de persoonlijke totaalscores, doch ook de totalen van regionale velden of de provinciale, of nationale totalen worden door de jachtverenigingen zoveel mogelijk geheimgehouden. (Tot voor kort gold dit trouwens ook voor de afdeling jacht-sportzaken van het Ministerie van LNV, de zogenoemde Sector Faunabeheer.) In het KNJV-sportblad De Nederlandse Jager zal men dan ook nooit een overzicht van de totaalscores van de diverse soorten aantreffen. Alleen doordat de

Van de in wildbanen levende damherten werden in de Nota Jacht en Wildbeheer geen afschotcijfers vermeld. (foto: Mike Weston)

KNJV ook de economische kant van de sport als propagandamiddel wilde gebruiken, zijn de bijgaand vermelde scores toevallig openbaar geworden. Dit was echter geenszins de bedoeling van de KNJV. Sedert een aantal jaren worden wel de aantallen geschoten dieren bekend gemaakt die tot het zgn. grofwild behoren. In de Nota Jacht en Wildbeheer van het Ministerie van LNV van 3 december 1991 werden ook de jaarlijks geschoten aantallen van veel soorten vermeld, echter niet die van katten, noch die van de edelherten, reeën, damherten, moeflons en wilde zwijnen die in de omrasterde jachtparken leven. Wat de grotere terreinen op de Veluwe betreft zijn dat: het Nationaal Park de Hoge Veluwe, de drie delen van het Deelerwoud (eigendom van Natuurmonumenten, jonkheer Repelaer en de heer Pelletier), de noordelijke en de zuidelijke wildbaan van Het Loo, het Vierhouderbos, Elspeterbos en -struiken, het landgoed Middachten en het ASK (artillerie-schietkamp) de Harskamp.

Het blijkt dat het merendeel van deze eigenaren niet gepubliceerd wil hebben hoeveel grofwild-dieren zij in hun terrein geteld hebben en nog minder hoeveel dieren zij daarvan, tegen betaling, jaarlijks laten doden. Als men voor die terreinen dezelfde verhoudingen aanhoudt als voor de niet omheinde terreinen, zijn die aantallen goed te schatten.

Tezamen geven deze bronnen de volgende lijst van de in het wild levende dieren die jaarlijks in Nederland gedood worden.

Standwild

	Gebied		Wildbanen	
	zonder raster		= met raster	
Reeën	8.000		500	
Edelherten	400		300	
Damherten	0		400	
Moeflons	0		100	
Wilde zwijnen	1.300		1.200	
Hazen	200.000			
Fazanten	250.000			
Patrijzen	10.000			
Konijnen	326.000			
Zwarte kraaien	180.000			
Ekster	130.000			
Vossen	8.000			
Bunzingen, hermelijnen en wezels (1987)	13.000			
Katten (1987)	41.000			
Knobbelzwanen (1984)	5.000			
Zilvermeeuwen	?			
Huismussen	?			
Totaal standwild	1.172.700	+ ?	+2.500 = 1.175.200	+ ?
Trek- en zwerfvogels				
Wilde eenden	500.000			
Houtduiven	400.000			
Vlaamse gaaien	27.000			
Kauwen	50.000			
Rietganzen	7.000			
Kolganzen	35.000			
Grauwe ganzen	5.000			
Houtsnippen	20.000			
Watersnippen	13.000			
Goudplevieren	1.500			
Meerkoeten	40.000			
Smienten	27.500			
Kuifeenden	15.000			
Wintertalingen	15.000			
Tafeleenden	8.000			
Toppereenden	1.500			
Pijlstaarten	1.500			
Slobeenden	7.000			
Krakeenden	1.700			
Kokmeeuwen	?			
Spreeuwen	?			
Totaal trek- en zwerfvogels	1.189.700	+ ?		= 1.189.700 + ?

Totaal aantal jaarlijks door jagers gedode dieren 2.364.900 + ?

Een aanzienlijk percentage van b.v. de aantallen wilde eenden, meerkoeten, houtduiven, Vlaamse gaaien en kauwen behoort tevens tot de Nederlandse broedvogels, doch daar zijn geen aantallen van bekend.

Volgens voorgaande cijfers worden in Nederland jaarlijks ongeveer 2,5 miljoen in het wild levende dieren gedood, vrijwel allemaal door en voor het genot van het jachtspel.

In aflevering 4 van deze reeks zal ik ondermeer de training van de spelers en de jachtexamens belichten.

UIT HET HART

Levensbeschouwing en natuurbescherming

Zouden dieren geen rechten hebben?

Jeen Poeder

Onze houding tegenover de dierenwereld is onderdeel of afspiegeling van onze algemene levensopvatting. Voor velen is de basis daarvan hun godsdienstige overtuiging. SKF is een stichting die, uiteraard, in religieus opzicht geen standpunt inneemt en in beginsel aan aanhangers van alle levensbeschouwingen 'onderdak' biedt. Wij vinden het echter waardevol, en ieders respect waardig, als iemand kan motiveren waarom hij zich verantwoordelijk acht voor het lot van wilde dieren - ook op religieuze gronden. Daarom laten wij graag onze voorzitter aan het woord in het volgend pleidooi.

Erger dan wan-smaak: woordloze aanklacht tegen de mens die zo zijn perfide houding jegens medeschepselen te kijk zet. (foto: Rita Stockmann)

'Weg daar, smerig serpent!' De groenteman gaf een klein hondje met zijn klomp een paar schoppen. Ik was een jaar of tien en liep met vriendjes uit school naar huis. We stonden stil en keken. Het jankende beestje liep in een dode hoek tussen hoge kisten en zocht angstig de uitgang. Maar juist daar stond de opgewonden bruut te schoppen en te vloeken. 'D'r uit jij, kreng!' Een van ons riep opeens moedig: 'Hee zeg, kun je wel?' 'Bemoei je d'r niet mee, snotapen!' brulde de kerel en deed dreigend enkele stappen in onze richting. Meteen glipte het hondje door de opening, kreeg toch nog een trap, viel opzij, krabbelde overeind en vluchtte ... de groentewinkel binnen, tot onze stomme verbijstering. 'Haha, 't is me eige hond,' grijnsde de groenteboer. 'Dierenbeul!' schreeuwden we, terwijl we wegrenden.

Lang geleden was dat, maar sindsdien dringen zich voortdurend twee vragen aan mij op: Mag iemand, eigenaar of niet, zo met dieren omgaan? Kunnen wij invloed uitoefenen?

Levensopvatting en dieren

Onze verhouding tot de dierenwereld heeft te maken met onze levensopvatting. Sommigen hebben daar duidelijk uitgesproken ideeën over, anderen zijn daarin wat minder beslist, en er zijn ook mensen die nauwelijks daarover nadenken.

Toch heeft eenzelfde levensopvatting lang niet altijd eenzelfde houding jegens de dieren tengevolge. Ook andersom geldt, dat mensen die ernstig begaan zijn met het lot der dieren en daaraan wat willen doen, beslist niet allen dezelfde levensopvatting hebben. In de Stichting Kritisch Faunabeheer hebben we dan ook 'vogels van diverse pluimage'.

Een wijdverbreide gedachte is dat mensen van christelijke signatuur weinig of niets bijdragen aan beter beheer van de dierenwereld. Toch is ook onder hen al jarenlang bezinning en een begin van activiteit. Misschien weten we wel wat te weinig van elkaar!

In dit artikel wil ik over dierenbescherming beknopt wat ideeën door-

geven aan de hand van het in 1987 verschenen boek *Christianity and the rights of animals* van de auteur Andrew Lindzey.

Hebben dieren waarde?

Eerst even iets algemeen. Hoe je in dit veelkleurige leven je houding moet bepalen (inch waarde ergens aan toe moet kennen), wordt door vele christenen gebaseerd op de uitgangspunten: schepping, ongehoorzaamheid aan de Schepper, aangeboden mogelijkheid van herstel (verzoening en verlossing), en voorts ook uit bijbelse regels van eigendom en beheer.

Zo ook Lindzey. In het eerste hoofdstuk van zijn boek behandelt hij de mysterieuze tweezijdigheid van zegen en vloek / goed en kwaad in de huidige schepping. Met nadruk stelt hij dat de schepping niet zomaar wat weggoomateriaal is, waarmee wij kunnen doen wat we willen, maar dat alles in de schepping waarde heeft, waardevol is. En dat niet omdat wij mensen dat besluiten, b.v. om vlees te kunnen eten

of om andere gebruiksredenen, maar omdat de Schepper die waarde eraan toekent.

Aan ons is nu de opdracht en uitdaging: hoe kunnen wij de schepping meer tot zegen zijn dan tot vloek? Dit houdt volgens Lindzey drie dingen in: 1 Respect: We moeten respect hebben voor het leven, maar de Bijbel leert ons niet een absolute onschendbaarheid van alle leven onder alle omstandigheden.

2 Waardering: Vaak wordt gedacht dat de dieren alleen maar bestaan ten behoeve van ons (eten, plezier, nut etc.). Dit is een wat beperkte visie, je zou het een instrumentalistische visie kunnen noemen. Maar er is ook een niet-instrumentalistische visie op de schepping, hetgeen o.a. betekent dat we de schepping moeten beschouwen en behandelen met bewondering en waardering.

3 Verantwoordelijkheid: Wij moeten de schepping en dus ook de dieren niet opeisen voor onszelf, als ons eigendom; nee, wij hebben er 'slechts' verantwoordelijkheid voor, actieve verantwoordelijkheid voor goed beheer. Echter we zijn met al onze activiteit niet in staat alles in elk onderdeel werkelijk goed te beheren. We zullen daarom datgene waar we geen greep op hebben, zichzelf moeten laten, d.w.z. eraf blijven opdat wij het tenminste niet ook nog bederven - dit mede uit respect en waardering ervoor (punt 1 en 2).

Tot zover de beknopte weergave van zijn drie punten.

Terwijl ik dit schrijf, moet ik denken aan onze zeevervuiling, onze zure regen, de sterfte van de bossen, de afbraak van de ozonlaag, het uitsterven van veel diersoorten en plantesoorten, de bijna niet te stuiten jacht op alle mogelijke dieren... Hoe laat is het eigenlijk al op de wereldklok?

Toch is er hoop. Het aangeboden herstel (verzoening en verlossing) houdt niet op bij de mensheid, maar omvat al het geschapene, want ook de schepping zal eens bevrijd worden uit de slavernij aan de vergankelijkheid, en de gehele schepping zal delen in de heerlijke vrijheid en vernieuwing van de kinderen van God (Rom. 8).

Wat een vooruitzicht!

Hebben dieren rechten?

In een ander hoofdstuk stelt de auteur dat de dieren 'Theos-rights'

hebben. Dat zou ik willen vertalen met 'rechten van Godswege'. Wat bedoelt hij?

1 Dat God als Schepper rechten heeft en geeft in zijn schepping, rechten die wij moeten eerbiedigen.

2 Dat 'met geest gevulde' (spirit-filled), ademende schepselen, bestaande uit vlees en bloed, subjecten/dragers zijn van inherente (= vast daarmee verbonden) waarde(n).

3 Dat derhalve ook de dieren een objectief zedelijke eis aan ons stellen, hetgeen niet minder is dan Gods eis aan ons.

De schrijver meent dat dieren dus tevens moeten worden beschouwd als dragers van rechten.

Vervolgens behandelt hij diverse bezwaren die hiertegen kunnen worden ingebracht. Een ervan zal ik hier in het kort weergeven.

Spreken over rechten van schepselen zou niet bijbels-verantwoord zijn. Immers schepselen kunnen, welke rechten ze ook onderling hebben, nooit rechten hebben tegenover hun Schepper. Ze hebben slechts plichten. Paulus zegt: Zal de pot tegen de pottenbakker zeggen: Waarom hebt u me zo gemaakt? Heeft de pottenbakker niet het

recht... etc. Tot zover het bezwaar.

Deze argumentatie is echter niet voldoende, aldus de auteur. Ten eerste gaat het niet om rechten tegenover de Schepper, maar om rechten van dieren ten opzichte van mensen. De vergelijking met de pottenbakker gaat slechts op ten opzichte van God. Voorts zijn levende wezens geen simpele brokken klei, maar psycho-somatische eenheden, d.w.z. wezens met lichaam en geest.

Waar het om gaat is dat God alleen en uiteindelijk de absolute soevereiniteit heeft en de absolute rechten. Misschien is het juist wel meer bijbels-verantwoord te spreken van rechten in plaats van plichten, niet omdat schepselen rechten hebben tegenover hun Schepper, maar omdat God rechten heeft in zijn schepping, rechten die wij moeten eerbiedigen.

De auteur citeert een passage uit Bonhoeffers *Ethica*, waarvan ik een zin overneem: 'De rechten van natuurlijk leven zijn in het midden van de gevallen wereld de weerschijn van de glorie van Gods schepping.' Natuurlijk betreft dat ook de dieren. Terecht maken wij aanspraak op rechten voor onszelf en voor de dieren op grond van Gods recht, dat geëerd en gerespecteerd moet

Amputeren van lichaamsdelen: in wildparken wordt vaak het gewei van elandstieren afgezaagd, (foto: Pieter Eibers)

Fokken van dieren met onnatuurlijke verhoudingen: uit een dikbil komt meer biefstuk, (foto: Rogier Steege)

worden.

De schrijver behandelt meer tegenargumenten, o.a.:

- Dieren hebben geen plichten, dus ook geen rechten.
- Dieren zijn geen personen en kunnen dus geen rechten hebben.
- Planten hebben ook geen rechten.
- Wij hebben een rentmeesterschap, geen rechten.
- Slechts God kan en moet zijn rechten 'verdedigen'.

Het zou te ver voeren hier op elke van Linzey's weerleggingen in te gaan.

Wat doen we hiermee in de praktijk?

Dit alles mag goed gefundeerd zijn, maar hoe moeten we nu verder? Hieraan besteedt de auteur twee hoofdstukken. Hij onderscheidt:

- 1 Zinloos letsel toebrengen, of - indien niet volstrekt zinloos - dan omdat wij daar een zeker plezier in hebben of bevrediging in vinden.
- 2 Het (niet zinloos) doen lijden van dieren via allerlei instituten e.d. in onze georganiseerde maatschappij.

Onder 1 rekent hij de plezierjacht, maar natuurlijk zou daar ook de mishandeling van ons hondje onder vallen. Hij vindt dit letsel toebrengen of ruw behandelen een regelrechte aantasting van Gods rechten in de schepping.

Onder 2 noemt hij het volgende:

- intensieve veehouderij,
- pijnlijke experimenten op dieren,
- dieren vangen en doden om hun bont of huid (hier voeg ik aan toe: om hun slag tanden etc.).

Een veel gehoord argument is dat mensen recht hebben op hun eigen cultuur, hun eigen manier van leven, ook m.b.t. de dieren. De auteur voert hiertegen aan, dat culturen kunnen worden gewogen: er kunnen ook slechte culturen zijn, of tenminste verkeerde gewoonten of tradities - en daar hebben wij (of zij) geen recht op.

In een ander hoofdstuk worden nog enkele verdere kwesties behandeld, zoals

- het houden van dieren in gevangenschap,
- het fokken van dieren met onnatuurlijke verhoudingen, functies en eigenschappen (goudvissen met telescopen, pitbullterriers etc.),
- het amputeren van delen van oren, staarten e.d.,
- de handel in dieren, waarbij een zeer hoog sterftepercentage tijdens het

transport optreedt.

Rest de vraag: Wat zullen we op al die gebieden aanpakken? Laten we om te beginnen - zegt hij - wel christelijk-nuchter zijn. Met zo weinig geïnteresseerde mensen kunnen we niet veel doen. Als we dan maar van de weeromstuit niet helemaal niets doen! Om met Edmund Burke te spreken: 'Niemand maakte een grotere vergissing dan hij die niets deed, omdat hij maar zo'n klein beetje kon doen.'

De auteur besluit aldus: Wat wij moeten doen is ons steeds meer afkeren van onze onmenselijkheid t.o.v. de die-

ren. Onze urgente en wezenlijke taak is dat we hen aanmoedigen en steunen die daadwerkelijk enkele stappen willen doen op de weg naar een vrediger wereld voor mensen én het niet-menselijke geschapene. Op deze manier realiseren wij iets van de toekomstige vreugde van al Gods schepselen.

Literatuur

Andrew Lindzey: Christianity and the Rights of Animals; uitg. SPCK (Society for Promoting Christian Knowledge), Holy Trinity Church, Marylebone Road, London NW1 4DU, 1987.

Nota 'Jacht op grondeigendommen van gemeenten, en op gronden die in beheer zijn bij een beheerslichaam'

Herhaaldelijk doet zich bij gemeenten die grondbezit hebben, de vraag voor hoe te handelen ten aanzien van het al dan niet verhuren van de jacht op die gronden. Ook bij het expireren van bestaande jachtverhuurovereenkomsten is die vraag aan de orde. Soms zijn dergelijke overeenkomsten met een grondaankoop 'meegekomen' en lopen ze min of meer automatisch door. De omstandigheden zijn echter wel gewijzigd in de loop der jaren. Ook zijn de opvattingen over jagen en meer in het algemeen over onze houding jegens in het wild levende dieren veranderd. Ook bij lichamen (schappen e.d.) die namens de overheid of anderszins grond in beheer hebben kan deze problematiek zich manifesteren. Daarom is thans door de Stichting Kritisch Faunabeheer een nota vervaardigd, waarin juist met het oog op gemeenten resp. beheerslichamen de zaken op een rij gezet zijn. Naast de bijzondere positie van gemeenten c.q. lichamen op dit terrein, passeren hierin de diverse situaties bij beperkte of gedeeltelijke verhuur en bij niet-verhuur de revue. Voorts wordt ingegaan op de consequenties die dergelijke verhoudingen hebben, ook in verband met de grondgebruiker.

Het zal duidelijk zijn dat deze nota gericht is op die gemeenten c.q. lichamen die een verantwoord faunabeheer trachten te voeren, in beginsel dus op alle gemeenten, schappen e.d.

De nota wordt in voorkomende gevallen toegezonden en is op aanvraag bij onze Stichting te verkrijgen.

Bestuur SKF

Beschermings- bepalingen in Deel 2 Nederland

Wint Voortman

Soms gaan ontwikkelingen sneller dan verwacht, zelfs op het gebied van de natuurbeschermingswetgeving. Zo zijn nu de grenzen van 'Europa' vastgelegd en is het aantal beschermde dier- en plantesoorten uitgebreid. Ook komen er beschermde soorten voor, waarvan bepaalde rassen niet beschermd zouden zijn.

De inkt van mijn artikel over wild en de wetten in Argus 1991(1/2) was nauwelijks droog, of ik vernam uit zeer betrouwbare bron dat de ontwikkelingen in de natuurbeschermingswetgeving intussen iets verder waren dan ik gemeld had. Daarom nu enkele kanttekeningen bij mijn voorgaande artikel. Ook in een volgende Argus zal ik nog enige aanvulling op mijn eerste artikel geven en aandacht besteden aan de voorgenomen reparatiewetgeving (aanpassing van de bestaande wetten aan internationale verdragen); tevens zal ik dan het een en ander zeggen over de regels op het gebied van opgezette dieren.

In het vorige artikel heb ik al uiteengezet, dat de ogenschijnlijk zo duidelijke omschrijving van het begrip 'beschermde vogels' uit de Vogelwet 1936 in de praktijk toch nogal eens vragen oproept. Die problemen waren natuurlijk ook bij 'Landbouw' bekend, en er is nu iets aan gedaan. De richtlijn 79/409/EEG geeft regels voor het behoud van de vogelstand binnen de Europese Gemeenschap (EG). Om daar uitvoering aan te kunnen geven heeft de Europese Commissie (het dagelijks bestuur van de EG) een lijst laten opstellen van alle vogelsoorten die binnen de EG in het wild waargenomen zijn. Al deze soorten vallen in het wild onder de bescherming van de genoemde richtlijn.

De Vogelwet 1936 beschermt echter ook soorten uit landen die geen deel uitmaken van de EG. Om aan alle onduidelijkheden een eind te maken, heeft 'Landbouw' nu een lijst opgesteld waarin enerzijds de beschermde vogelsoorten zijn opgesomd en anderzijds de grenzen van Europa zijn aangegeven. De EG-lijst heeft als basis dienend voor de Nederlandse lijst.

Uit de Nederlandse lijst blijkt het huidige standpunt van het ministerie over de status van soorten. Die status kan echter veranderen, omdat de opvatting over soorten en ondersoorten (geografische rassen) kan veranderen en omdat er soorten kunnen verdwijnen of verschijnen. Het is dan ook de bedoeling de lijst in beginsel elke vijf jaar te herzien. De lijst heeft dus een officieus karakter; de 'vage' omschrijving uit de wet blijft de officiële definitie van 'beschermde vogels'. Toch is de lijst een duidelijke aanwinst, want zowel handelaren en vogelhouders als opsporingsambtenaren en rechters kunnen nu weten waar ze zich aan moeten houden. Ik noem die rechters niet voor niets: de rechter is weliswaar onafhankelijk (een waardevolle zaak!), maar een gebrek aan kennis ter zake levert nog weleens een onbegrijpelijke uitspraak op. Daarom kan de lijst ook voor de rechter een steun zijn om onzinverhalen van handelaren en vogelhouders te ontzenuwen. Mocht er ondanks alles nog twijfel over de status van een soort zijn, dan kan het ministerie bemiddelen of zelfs een getuige-deskundige afvaardigen. Van die laatste mogelijkheid zou overigens veel meer gebruik gemaakt moeten worden. Dus, dames en heren Officieren van Justitie, weet waar u de kennis kunt halen!

Als tweede belangrijk punt geeft de lijst duidelijkheid over wat er onder 'Europa' verstaan wordt. Die omschrijving is enerzijds gebaseerd op de literatuur over vogels van het west-palearctische gebied en anderzijds op de gebieden die bij de EG horen. De grens van 'Europa' is als volgt bepaald: in het noorden boven Spitsbergen en Frans Jozefland langs, dan ten oosten van Nova Zembla naar de Oeral, daarna door de Kaspische Zee via de staatsgrens tussen de gewezen USSR, Iran en Turkije naar de Zwarte Zee, door de Zwarte Zee en de Bosporus naar de Egeïsche Zee, om de Griekse eilanden en Italië heen naar de Straat van Gibraltar, vandaar zuidwaarts om de Canarische Eilanden en de Azoren heen, en ten slotte noordwaarts door de Atlantische Oceaan westelijk van IJsland langs. De 'Afrikaanse' Canarische Eilanden en Azoren worden daarmee wetstechnisch bij Europa ingelijfd. Dit is gedaan omdat deze eilanden staatkundig bij Spanje en Portugal horen en dus deel uitmaken van de EG.

Het voorgaande geeft ook duidelijkheid ten aanzien van de palmtortel, een soort waarvan ik de status in mijn voorgaande artikel twijfelachtig genoemd heb. De palmtortel blijkt echter niet alleen meer voor te komen in het Europese deel van Turkije, maar is sinds enkele jaren ook gesignaleerd in Bakoe, Tiflis (Tbilisi) en Jerevan, in het Europese deel van de voormalige USSR dus. De soort broedt daar in de stadsparken. De status is nu duidelijk: de palmtortel is een Europese, en dus beschermde soort.

Ook op het gebied van de Natuurbeschermingswet is er goed nieuws te melden. Op grond van twee besluiten zijn sinds 5 juli 1991 de lijsten van beschermde planten en dieren uitgebreid. De uitbreiding van de lijst beschermde planten betreft een aantal muurplanten, waaronder diverse varens, de muurbloem en de gele helmbloem. De bescherming van de muurplanten was al in juni 1988 aangekondigd. Ook zijn enkele namen van plantesoorten bij deze herziening gecorrigeerd.

De lijst van beschermde dieren is ook uitgebreid, waarbij eveneens van de gelegenheid gebruik gemaakt is om enkele namen te corrigeren. Waren van de walvisachtigen tot nog toe alleen de bruinvis en de tuimelaar beschermd, nu hebben alle walvisachtigen deze status. Voor een deel is deze

Versnippering: een veelheid van wetten regeert nog steeds kunstmatig van elkaar gescheiden deelgebiedjes van de natuur. (foto: Pieter Eibers)

aanpassing het gevolg van een internationale verplichting, al betrof die alleen een viertal met name genoemde dolfijnsoorten. Op advies van de Natuurbeschermingsraad zijn echter alle walvisachtigen nu als beschermde soort aangewezen. Dat is natuurlijk heel verstandig, maar het blijft de vraag of dat allemaal niet wat vlugger gekund had: het traktaat dat de lidstaten van de EG opdraagt om de dolfijnen te beschermen, was al vastgesteld in 1987 en verscheen in het jaar daarop.

In hetzelfde traktaat hebben de lidstaten de opdracht gekregen enkele keversoorten, waaronder twee soorten waterroofkevers, te beschermen en ook diverse libellesoorten. Met deze wijziging van de lijst beschermde inheemse dieren is daar nu ook uitvoering aan gegeven. Tegelijkertijd is de lijst uitgebreid met een aantal zeldzame dagvlinders, waarvan de bescherming al in het Beschermingsplan Dagvlinders uit april 1989 was aangekondigd.

De Natuurbeschermingsraad had gevraagd om een integrale herziening van de lijst beschermde inheemse dieren, maar aan dat verzoek zal pas voldaan worden bij de vaststelling van de lijsten in het kader van de Flora- en faunawet, en het is nog steeds de vraag wanneer die van kracht zal worden. 'Landbouw' is tenslotte erg goed in het maken van plannen die 'te gelegener tijd' uitgevoerd zullen worden. De Vogelwet 1936 had bij voorbeeld een jaar of tien geleden al aangepast moeten zijn aan de internationale regels. Nadat 'Landbouw' de totstandkoming van een wetsontwerp jarenlang getraineed had met als voornaamste argument dat dan ook de Jachtwet aangepast zou moeten worden, kwam er dan toch eindelijk een ontwerp voor een nieuwe Vogelwet. Vervolgens werd de natuurbescherming bij 'Landbouw' ondergebracht, waarna er van hogerhand beslist werd, dat dat ontwerp niet uitgewerkt zou worden, maar dat er één nieuwe wet zou komen (de Flora- en faunawet dus) die de Vogelwet 1936, de soortbeschermingsbepalingen uit de Natuurbeschermingswet, de Wet bedreigde uitheemse diersoorten (met de bijbehorende bepalingen uit het In- en uitvoerbesluit) en de Jachtwet zou gaan vervangen. Op zichzelf niet zo'n gekke gedachte (behalve natuurlijk het blijven bestaan van plezierjacht), al zou mijns inziens ook de Visserijwet 1963 in zo'n wet thuishoren. Helaas is men nog steeds niet veel verder gekomen dan een voorlopig ontwerp van die Flora- en faunawet.

Een lichtpuntje is er echter wel. Op 15 augustus 1991 is er een ontwerp voor een reparatiewet aan de Tweede Kamer aangeboden, die de Natuurbeschermingswet, de Vogelwet 1936 en de Jachtwet zal aanpassen aan de internationale

regels. Een van de belangrijkste bepalingen in deze reparatiewet is, dat de bescherming van schadelijke soorten alleen kan worden opgeheven in een tamelijk nauw omschreven aantal gevallen, terwijl er bovendien sprake moet zijn van *belangrijke* schade. Ook mag de bescherming alleen opgeheven worden als er geen andere bevredigende oplossing is om die schade te voorkomen. Als alles naar verwachting verloopt, zal deze wet in de loop van 1992 in werking treden; ik zal haar in een volgend artikel nader toelichten.

Dat er nu eindelijk iets gebeurt, is natuurlijk toe te juichen. Maar ik blij sceptisch: eerst zien, dan geloven. Er is ons tenslotte al vaker iets beloofd. En het is natuurlijk onbegrijpelijk dat ons land, dat toch een naam hoog te houden heeft op het gebied van de natuurbescherming, er maar niet in slaagt om zijn verouderde wetten op redelijke termijn aan te passen aan de veranderde inzichten, want de aanpassingen die nu voorgesteld zijn, zijn alleen tot stand gekomen onder druk van 'Europa'...

Bijzondere bepalingen

In het voorgaande zijn ondersoorten al even ter sprake gekomen. Onder ondersoorten verstaan we plaatselijke variëteiten van soorten. Ze zijn dikwijls gekenmerkt door een andere kleur of leefwijze dan de overige exemplaren van de soort en ze komen altijd alleen in een beperkt gebied voor. De wetenschappelijke naam van een *soort* bestaat altijd uit twee namen: de eerste (altijd met een hoofdletter) is de zgn. genus- of geslachtsnaam, de tweede (altijd met een kleine letter) is de soortnaam. De huismus, *Passer domesticus*, is dus de soort *domesticus* uit het geslacht *Passer*. Ondersoorten worden aangegeven door een derde naam aan de wetenschappelijke naam toe te voegen. Bij de toepassing van de wetgeving geven de ondersoorten nog wel eens wat problemen. Wetten beschermen in de regel alleen gehele soorten. Omdat ondersoorten altijd deel uitmaken van een soort als geheel, zijn alle ondersoorten van een beschermde soort ook beschermd. Die bescherming geldt dus ook voor ondersoorten die niet in ons land voorkomen. Dat is bijvoorbeeld het geval met de flamingo (*Phoenicopterus ruber*). Bij deze soort worden twee ondersoorten onderscheiden: in Europa (ook af en toe in Nederland) *Phoenicopterus ruber roseus*, in het Caribische gebied *Phoenicopterus ruber ruber*. De laatste wordt ook wel rode of Caribische flamingo genoemd. Omdat de Vogelwet 1936 de volledige soort (d.w.z. alle exemplaren van *Phoenicopterus ruber*) beschermt, is de Caribische ondersoort ook beschermd, al komt zij niet in Europa voor. Soms wordt er bewust geprobeerd om een rookgordijn te leggen door met de namen van ondersoorten te goochelen. De wetenschappelijke naam van de (beschermde) ringslang bijvoorbeeld is *Natrix natrix*. In het zuidoosten van Europa en het noorden van Italië komt een vaak mooi gestreepte ondersoort voor, die in de wetenschap bekend staat als *Natrix natrix persa*. Omdat terrariumhouders wel interesse hebben voor deze fraaie slang, duikt in de handel af en toe de 'soort' *Natrix persa* op, en probeert men aldus de beschermingsbepalingen te omzeilen. Deze slang zou dan door moeten gaan voor een andere soort dan de beschermde *Natrix natrix*, en zou uiteraard onbeschermd zijn. Vergelijkbare praktijken komen er voor met beschermde vogels. Meestal gaat het dan om zgn. grijskopputters (*Carduelis carduelis caniceps*) of om een Japans ras van de goudvink (*Pyrrhula pyrrhula griseiventris*), die men - soms letterlijk - als

De flamingo kent twee rassen, die dezelfde bescherming genieten, (foto: Pieter Eibers)

'soort' probeert te verkopen. Maar gelukkig kennen de meeste opsporingsambtenaren dit soort trucs ook wel.

Soms veranderen de inzichten omtrent de status van ondersoorten. Dat is bijvoorbeeld het geval geweest met de kwartel (*Coturnix coturnix*). De Europese vorm is *Coturnix coturnix coturnix*. In Japan komt echter een vorm voor, die alleen te onderscheiden is aan de manier van 'slaan' (kraaien) van de mannetjes. Deze kwartel werd als een ondersoort van de Europese kwartel beschouwd en stond bekend als *Coturnix coturnix japonica*. Die Japanse variëteit was in Nederland beschermd, omdat zij deel uitmaakte van de soort *Coturnix coturnix*. Inmiddels zijn de wetenschappelijke inzichten veranderd: tegenwoordig wordt de Japanse kwartel beschouwd als een aparte soort (*Coturnix japonica*), een soort die niet in Europa voorkomt en dus ook niet beschermd is. Voor alle duidelijkheid: aan de status van de Europese (en dus ook de inheemse) kwartel is daarmee niets veranderd.

(Wordt vervolgd)

Literatuur:

'Besluit van 23 mei 1991, houdende wijziging van het Besluit beschermde inheemse plantesoorten.' In: *Staatsblad* 1991, nr. 329.

'Besluit van 23 mei 1991, houdende wijziging van het Besluit beschermde inheemse diersoorten.' In: *Staatsblad* 1991, nr. 330.

Lijst van beschermde vogels. [Door A.J. Binsbergen.] 's-Gravenhage: Landbouw, 1990.

Natuurbeschermingswet en Natuurschoonwet 1928. Bewerkt door Mr. J.A.J.M. Veraart en J. Plugge. 2e druk. Zwolle, 1975. (Ned. Staatswetten, ed. Schuurmans en Jordens, 165).

Plath, L.: 'Zum Vorkommen der Palmtaube (*Streptopelia senegalensis*) in Transkaukasien (Sowjetunion).' In: *Die Vogelwelt* 108 (1987). Afl. 1, p. 31-34.

Vogelwet 1936. Bewerkt door A.J. Binsbergen. 8e druk. Zwolle, 1987. (Ned. Staatswetten, ed. Schuurmans en Jordens, 80).

KORT NIEUWS

De bescherming van de zee

De Natuurbeschermingsraad kan de overheid gevraagd en ongevraagd advies geven. Onlangs deed hij zowel het een als het ander met betrekking tot onze zeeën.

Waddenzee

De Natuurbeschermingsraad heeft in december 1991 staatssecretaris Gabor een ongevraagd advies aangeboden betreffende de Waddenzee. De Raad wil op deze manier een inbreng leveren aan de discussie rond het beheer van de Waddenzee. In november 1991 is namelijk in Denemarken een Waddenzeeconferentie gehouden, waarin bepaalde afspraken zijn gemaakt. Zo heeft Nederland bekend gemaakt dat in het Nederlandse deel van de Waddenzee de negatieve effecten van de kokkel- en mosselzaadvisserij zullen worden beperkt door het sluiten van 'aanzienlijke gedeelten' ('considerable parts'), inclusief droogvallende platen, en door het nemen van technische en bestuurlijke maatregelen. Deze politieke uitspraak zal later moeten worden geconcretiseerd door middel van de Structuurnota zee- en kustvisserij.

De Natuurbeschermingsraad geeft in zijn advies een invulling van het begrip 'aanzienlijke gedeelten'. De kernpunten van het advies zijn:

- 1 Alle droogvallende platen in de Waddenzee dienen te worden afgesloten voor de mossel-zaadvisserij.
- 2 70% van het gebied met kokkelbanken in de Waddenzee dient permanent te worden gesloten voor de kokkelvisserij.
- 3 De af te sluiten gebieden dienen globaal gesitueerd te worden in het oostelijk deel van de Waddenzee, rondom Griend en langs de kusten van de overige eilanden en het vasteland.

De Raad erkent in zijn advies de grote nationale en internationale betekenis en de bijzondere natuurwaarden van het Waddenzeegebied. Dit gebied is met name van belang als overwinterings- en doortrekgebied voor vogels en als kraamkamer voor vele vissoorten. In principe is de Raad van mening dat er in het hele gebied geen visserij behoort plaats te vinden. Alleen wanneer aan het natuurlijk systeem geen schade wordt toegebracht, kan hiervan worden afgeweken. Het gaat in dit advies dus vooral over de relatie natuur-visserij.

De voornaamste problemen ontstaan door het feit dat de visserij haar oogst niet aanpast aan de totaal beschikbare biomassa. Wanneer in een jaar het aanbod gering is, verwijderen de vissers namelijk toch dezelfde totale hoeveelheid.

Bij de mosselzaadvisserij wordt 80% van de mossels uit de diepere delen gevist en de rest komt van de droogvallende platen. De mossels uit de diepere delen worden vervolgens elders gestort, op mosselpercelen. Het betreft hier dus vooral een verplaatsing van mossels die voor de vogels toch al geen bereikbare voedselbron vormden. Hierdoor zal deze activiteit weinig invloed hebben op het ecosysteem. Op de droogvallende platen worden echter de natuurlijke, oude mosselbanken aangetast en vaak zelfs uitgerooid. Tevens wordt de hervestiging van nieuwe banken onmogelijk gemaakt. Dit heeft enorme gevolgen voor het voedselaanbod in het gebied. De Raad pleit er daarom voor de droogvallende platen af te sluiten voor de visserij. Er zal door de visserij makkelijk uitgeweken kunnen worden naar de diepere delen.

Bij de kokkelvisserij is het niet mogelijk de activiteiten daar te laten plaatsvinden waar de invloed op de natuur geringer is. De visserij maakt, net als de vogels, van die gebieden gebruik waar de kokkels in hoge dichtheden voorkomen. De Raad heeft in zijn advies rekening gehouden met de belangen van de visserij. Hij erkent dat het een politieke keuze is om ruimte te geven aan een beperkte exploitatie, maar hij is tevens van mening dat het huidige advies een redelijk compromis is tussen de tegenstrijdige belangen.

Naar mijn mening is het echter tijd dat er eens daadwerkelijk gekozen gaat worden voor de natuur, waarbij niet altijd allerlei economische interesses en politieke overwegingen een bovenproportionele rol spelen. Kiezen voor de economie is namelijk vrij zeker een korte-termijnkeuze, terwijl kiezen voor de natuur met absolute zekerheid uiteindelijk een zaak van levensbelang is.

Noordzee

Soms wordt door staatssecretaris Gabor de Natuurbeschermingsraad wél om advies gevraagd. Zo heeft hij de Raad het ontwerp Watersysteemplan Noordzee 1991-1995 voorgelegd. De Raad heeft daarop een zeer degelijk onderzoek rapport opgesteld. Onder andere wordt een beschrijving gegeven van de toestand van de Noordzee zoals die nu is. Hierin wordt scherp uiteengezet dat de voornaamste bedreigingen worden gevormd door verontreiniging, visserij, zandwinning en recreatie.

Het behoud van natuurwaarden en het herstel van natuurlijke evenwichten zijn alleen mogelijk als de bronnen van verstoring en verontreiniging beperkt worden, aldus de Raad. De Natuurbeschermingsraad is van mening dat de Noordzee ook in de toekomst belangrijke economische functies kan blijven vervullen, maar dan moeten de activiteiten aangepast worden aan de draagkracht en het herstellingsvermogen van het ecosysteem. Voor het beleid zijn de volgende uitgangspunten van toepassing:

- 1 Natuurlijke hulpbronnen mogen niet worden uitgeput.
- 2 Er mogen geen schadelijke stoffen in het milieu worden gebracht.
- 3 De kenmerkende fysisch-chemische eigenschappen en opbouw van habitats mogen niet worden verstoord.
- 4 Het voortbestaan van vitale planten- en dierenpopulaties en zelfregulerende processen mag niet in gevaar worden gebracht.

Zoals uit de uitgangspunten blijkt, acht de Raad het van groot belang dat natuur en milieu bepalend worden gesteld voor de randvoorwaarden. Milieu-maatregelen zijn niet voldoende om de achteruitgang van het gebied tot staan te brengen. De Raad adviseert om op korte termijn delen van de Noordzee aan te wijzen als staatsnatuurmonumenten. In deze reservaten dienen allerlei versturende activiteiten zoals visserij, mijnbouw, recreatie, militair gebruik, zandwinning en afvalberging te worden beëindigd. De natuur zal zich daar dan ongestoord kunnen ontwikkelen. In de rest van het gebied moeten economische activiteiten worden getoetst aan de aspecten natuur en milieu.

PdJ

HET PROBLEEM VAN DE EXOTEN

Indringers, gasten of huisgenoten?

Roelof de Beer

Geïntroduceerde soorten staan momenteel ruim in de belangstelling, getuige een aantal publicaties in kranten, die met name gaan over de toekomstige status van het damhert. Dit is ook niet voor niets: 'exoten' kunnen de inheemse fauna bedreigen. Wat te doen met nieuwkomers?

Inleiding

Al zeer lang geleden, waarschijnlijk vanaf de opkomst van de landbouw, ca. 5000 v.C., is de mens begonnen dieren en planten, al of niet gedomesticeerd, van de ene naar de andere plaats te brengen. Deze introducties hebben grote delen van de wereld een totaal ander aanzien gegeven. Er zijn verschillende redenen geweest om dieren of planten te verplaatsen. Voor de landbouw, de visserij en de jacht, en als huisdier was al het een en ander versleept; 'moderner' zijn de 'migraties' die verband houden met bontindustrie, siercollecties en natuurbeheer. Er zijn naast opzettelijke introducties ook veel onbedoelde geweest: dieren ontsnapt uit gevangenschap en plantezaden bleken ook moeilijk tegen te houden.

In Nederland wordt het aantal geïntroduceerde fauna-elementen dat zich vervolgens in het wild heeft weten te handhaven, geschat op 150 soorten (anonymus, 1991). Hieronder vallen bij voorbeeld muskusrat, wasbeer, mink, nijlgans, fazant, Chinese wolhandkrab, Turkse en Amerikaanse rivierkreeft. Daarbij zijn vele miljoenen landbouwhuisdieren hierheen gebracht. Van de Nederlandse flora is momenteel 20% van de soorten van oorsprong niet inheems (Londo & v.d. Meijden, 1991).

Probleem

De beschreven introducties zijn vaak niet zonder gevolgen gebleven voor de inheemse ecosystemen, doordat ecologische evenwichten (de functionele werkverdeling tussen soorten) door introducés werden verstoord. Berucht zijn in dit verband de introducties van ratten, konijnen, landbouwhuisdieren en diverse predatoren op de eilanden van Oceanië en de Indische Oceaan, waar soms het totale inlandse ecosysteem werd veranderd en een aantal soorten uitstierf.

Een introductiesoort kan ofwel in haar nieuwe leefgebied

De nijlgans, een ontegenzeggelijk succesvolle exoot, (foto: Mike Weston)

Wie wil de exoot konijn zijn burgerrecht nog betwisten? (foto: Mike Weston)

de meest verwante inheemse soort 'vervangen' (zoals in Engeland de grijze eekhoorn de 'gewone' grotendeels heeft verdreven), of zij kan door bij voorbeeld begrazing, predatie en/of plaagvorming een heel ecosysteem gaan bepalen (in Nederland b.v. de brede waterpest in aquatische ecosystemen).

Beperking

Vanwege deze ecologische problemen, maar ook op economische gronden (schade: muskusrat), wordt momenteel reeds gepoogd van een aantal exoten de getalsterkte te beperken (b.v. verwilderde kat). Omdat bij een dergelijke actie dieren worden gedood, moet vooraf een aantal criteria worden gesteld, allereerst t.a.v. de beslissing *o f* moet worden ingegrepen:

1 **Probleembepaling:** Is er een aantoonbaar probleem? Wetenschappelijk zal bekeken moeten worden of er sprake is van schade danwel of inheemse dier-/plantesoorten bedreigd worden door een nieuwkomer. Dus geen nijlganzen of damherten schieten, voordat duidelijk is of zij schade berokkenen, en zo ja, welke.

2 **Haalbaarheid:** De geschiedenis van de muskusrattenbestrijding leert ons, dat ondanks een steeds intensiever bestrijding een species fors in aantal kan toenemen. Zo'n soort haalt op den duur zijn ecologisch maximumaantal, met of zonder bestrijding, welke dus eigenlijk achterwege kan blijven. Continue 'regulering' (als deze de aantallen al terugbrengt) is minder gewenst dan het eenmalig bestrijden van de betreffende soort.

3 **Bij-effecten:** Bijvangst, verstoring en vervuiling mogen niet te groot worden (zoals b.v. wel het geval is bij de bestrijding van de Amerikaanse vogelkers, waarvan de afgezaagde stobben met chemicaliën worden ingesmeerd).

4 **Tegenstrijdigheid:** Soorten die bestreden worden, mogen niet ter zelfder tijd anderszins juist geholpen worden, zoals door bijvoeding of uitzetten van gefokte exemplaren (b.v. damhert en fazant).

5 **'Burgerrecht':** Is een soort al te veel verweven met een ecosysteem, dan moet deze gezien worden als inheemse soort (b.v. konijn).

Ook ten aanzien van het *hoe* dient men duidelijke normen aan te leggen:

1 Er moet naar de meest **diervriendelijke methode** van bestrijding worden gezocht. Als bij voorbeeld eieren geraapt of geschud kunnen worden, kan worden afgezien van afschot.

2 Door het **verbeteren van leefgebieden** is het misschien mogelijk inheemse soorten gunstiger perspectieven te bieden

tegenover uitheemse. Doordat bij voorbeeld de Amerikaanse rivierkreeft beter bestand is tegen vervuiling dan 'onze' rivierkreeft, heeft hij de laatste vervangen (Higler 1991).

3 **Herinintroductie** van verdwenen fauna-elementen, w.o. natuurlijke predatoren, kan leiden tot de verdwijning van een bepaalde exoot.

4 De aangewezen bestrijders moeten **verstand van zaken** hebben en **geen andere belangen** nastreven bij het bestrijden dan het belang van de natuur.

Onze huidige kennis van zaken maakt duidelijk, dat toekomstige introducties voorkomen moeten worden. Hiermee is het laatste woord over het exotenprobleem nog niet gezegd, maar individuele gevallen zullen in ieder geval aan deze criteria getoetst moeten worden.

Literatuur

Higler, L.W.G.: '(Her)introductie van kreeftachtigen in het zoete water'; *De levende natuur* (1991) 92:5,169-171.

Londo, G. & v. der Meijden, R.: '(Her)introductie van plantesoorten: flora-vervalsing of natuurbehoud?'; *De levende natuur* (1992) 92:5,176-182.

OPROEP

Red de beren van de Aspe!

In het dal van de Aspe in de Franse Pyreneeën zijn de laatste bruine beren in een strijd om het bestaan gewikkeld. De Franse regering legt een snelweg aan naar Spanje, dwars door hun gebied. Er is een internationale actie op touw gezet om deze ontwikkeling tegen te houden, en de beren en hun dal te beschermen. Geld is daarvoor hard nodig!

U kunt die actie steunen door pakketjes van uit kringloopmateriaal vervaardigde berekaarten, met ingekleurde pentekeningen van beren, te bestellen. Maak daartoe fl. 2,- per pakje van vier kaarten over op postgiro 61811 88 van **Youth and Environment Europe**, Utrecht, o.v.v. 'Aspe-setjes'. De kaarten zijn beslist ook leuk voor kinderen.

Ook extra financiële steun kan naar bovenstaand nummer overgemaakt worden.

Meer **informatie** kan men verkrijgen bij YEE/JNM, Kortrijksepoortstraat 140, B-9000 Gent, België.

BOEKBESPREKING

Tweemaal natuur, in woord en beeld

De twee boeken die ik hier voor het voetlicht breng, hebben drie dingen gemeen: de uitgever, een van de auteurs en uitgesproken liefde voor de natuur. Mijn aanbeveling, want die is onderweg, baseer ik vooral op het laatste.

Een oogje op de natuur, van Lucienne van Ek, Tom van Ewijk en Toon Fey, is een bundeling van keurig 3x9 vertellingen over allerlei aspecten van natuurlijk leven, die in de loop van de tijd in het maandblad *Grasduinen* zijn verschenen. Het schrijvend drietal weet zijn verwondering en bewondering voor die telkens weer verrassende natuur uitstekend op de lezer over te brengen. Zij stoppen nogal wat humor in hun verhalen, maar flauw wordt dat niet. Zelfs wanneer zij de natuur op menselijke wijze benaderen, wordt dat nooit te gortige antropomorfe onzin, maar accepteer je dat meer als een soort beeldspraak of gelijkenis. Een aparte sport vond ik het te raden wie welk verhaal had geschreven. Dat lukte redelijk, wat minder een compliment voor mij inhoudt, dan voor het karakter dat elk der auteurs aan de verhalen heeft gegeven. Heeft u al die oude *Grasduinen* bewaard, dan is het nog altijd een prima idee het boek cadeau te doen aan iemand die u echt sympathiek vindt.

Van cadeaus geven gesproken: voor *De seizoenen geschilderd* moet u weliswaar wat dieper in de buidel tasten, maar ik geef u toch in overweging naast het weg te geven exemplaar er een voor eigen genot te nemen. De Britse aquarellist Dick Twinney heeft de rechterpagina's van het boek gevuld met schitterende schilderijen van dieren in een natuurlijke omgeving, één voor elke week van een willekeurig jaar, dat voor deze gelegenheid aanvangt op 7 maart, met de lente. De tekst op de linkerbladzijde is elke keer voor eenderde van Twinney zelf en de rest komt van Lucienne van Ek. Zij geven informatie, vertellen anecdotes en belevenissen en houden waar toepasselijk een pleidooi voor de natuur. De zeer gedetailleerde platen zijn zo mooi, dat je het boek niet neerlegt voor je ze allemaal echt tot je hebt laten doordringen. Ga er maar voor zitten. Ik denk dat ook niemand er netjes 52 weken over zal doen om de

sympathieke begeleidende teksten te lezen. Inderdaad, een boek om weg te geven en jezelf op te trakteren.

BdB

Lucienne v. Ek, Tom v. Ewijk, Toon Fey: Een oogje op de natuur; 126 blz., pentekeningen, papieren rug; ISBN 90 6825 082 5; prijs fl. 22,90.

Dick Twinney, Lucienne v. Ek: De seizoenen geschilderd; 141 blz., kleurenillustraties, gebonden; ISBN 90 6825 088 4; prijs fl. 49,90.

Beide boeken: uitgeverij Uniepers, Abcoude, i.s.m. Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten.

Vogelencyclopedie

Onlangs verscheen bij de uitgeverij M & P de *Geïllustreerde Encyclopedie van de vogels*, die, zoals de ondertitel vermeldt, een compleet overzicht van alle vogelsoorten ter wereld geeft. Dat complete overzicht is in tweeërlei opzicht aanwezig:

1 Elk van de 176 families wordt gekarakteriseerd in een beschrijving van ongeveer 70 woorden. Ieder geslacht is daarna door ten minste één soort vertegenwoordigd in de vorm van een kleurenafbeelding (soms met variaties, zoals winterkleed) met een systematische beschrijving van maximaal ongeveer 200 woorden; in totaal zo'n 1200 artikeltjes, wat circa 13% van het wereldtotaal aan soorten vertegenwoordigt.

2 Ieder van de ongeveer 9300 vogelsoorten (t.e.m. bijv. de uitgestorven reuzenalk toe) is onder haar Latijnse en Nederlandse naam opgenomen in een volgens taxonomische principes gereedgeerde lijst. Sommige Nederlandse namen zijn voor deze uitgave 'ontworpen' om het systeem volledig te maken. De betreffende gevallen zijn helaas niet gemerkt.

De vermelde gegevens zijn zoveel

mogelijk in bepaalde systematieken ondergebracht, zodat men gemakkelijk zaken als verspreiding, habitat, grootte, mate van bedreiging enz. kan vinden en met elkaar vergelijken. De overige, beschrijvende tekst is uiteraard beknopt, maar ter zake en helder.

Wie het taxonomisch systeem niet op zijn duimpje kent, kan overigens aardig wat tijd kwijt zijn aan het zoeken in de grote lijst. Hoe eenvoudig zou dit probleem op te lossen zijn geweest met nummervwijzingen heen en weer tussen het encyclopedisch gedeelte en de grote lijst, zonder dat er een pagina extra voor nodig zou zijn geweest. Nu ligt hier een taak voor de doe-het-zelver.

Wat wel het nodige extra papier gekost zou hebben, was het toevoegen van Engelstalige benamingen geweest. Daarvoor moeten we toch maar gebruik blijven maken van Howards 'Complete checklist...', waar het besproken werk trouwens zelf naar verwijst.

Mijn puntje van kritiek neemt niet weg, dat ik het boek aan vogelaars van allerlei pluimage kan aanbevelen. De illustraties zijn fraai, soms een tikkeltje uitbundig, maar nooit storend. In de systematische gedeelten evenals in de 35 pagina's 'voorwerk' wordt een compacte schat aan informatie gegeven. Het boek heeft niet de bedoeling ooit uw Petersonetje of uw grote Cramp of Glutz te vervangen; het is evengoed een heerlijk boek, zowel voor de doelbewuste zoeker als voor de recreatieve bladeraar.

BdB

Dr. C.M. Perrins e.a.: Geïllustreerde encyclopedie van de vogels, Een compleet overzicht van alle vogelsoorten ter wereld; 420 blz., 1200 kleurenillustraties; uitgeverij M & P, Weert, i.s.m. ICBP; ISBN 90 5112 204 7; prijs fl. 99,-.

Rode ibis, (foto: Pieter Eibers)